

LAUREA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Together we are stronger

Ulkomaanjaksojen turvallisuus ammattikorkeakoulun toiminnassa: Case Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Jokivaara, Jussi

2018 Laurea

Laurea ammattikorkeakoulu

Ulkomaanjaksojen turvallisuus ammattikorkeakoulun toiminnassa:
Case Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Jussi Jokivaara
Turvallisuusjohtaminen YAMK
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2018

Laurea-ammattikorkeakoulu
Turvallisuusjohtamisen koulutusohjelma
Tradenomi (YAMK)

Tiivistelmä

Jussi Jokivaara

Ulkomaanjaksojen turvallisuus ammattikorkeakoulun toiminnassa: Case Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Vuosi 2018 Sivumäärä 54

Ammattikorkeakoulujen valveutuneisuus ja varautuminen kansainvälistymisen tuomiin riskeihin vaihtelee merkittävästi. Strategisella tasolla lähes kaikki suomalaiset ammattikorkeakoulut ovat tunnistanee kansainvälistymisen merkityksen olemassaololleen, mutta riskejä on käsitelty varsin vaihtelevasti.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu pyrkii profiloitumaan vahvasti kansainvälisyyteen ja liikkuvuuteen panostavana korkeakouluna. Voimakkaasti lisääntyvä kansainvälistyminen tuoteutuessaan väistämättä uusia huomioitavia kokonaisuuksia myös korkeakoulun turvallisuusjohtamiseen. Opiskelijoiden ja henkilökunnan liikkuvuus tulee huomioida huomattavasti entistä paremmin korkeakoulun riskienarvioinnissa, ohjeissa, koulutuksissa ja suunnitelmissa.

Opinnäytetyön tavoitteena on arvioida nykytilaa ja case-tutkimuksen kautta kehittää Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun turvallisuusjohtamista ulkomaanjaksojen turvallisuuden osalta. Tutkimuksen kautta syntyvää tietoa hyödynnetään korkeakoulun toiminnassa kehittämällä riskienarvioinnin prosesseja, selkiyttämällä organisaation vastuukysymyksiä sekä hyödyntämällä sitä organisaation erilaisten ohjeistusten ja koulutuksen sisällöissä.

Tutkimusstrategiana käytettiin case-tutkimusta. Tutkimusaineiston kerääminen pohjasi kahden menetelmään. Ensimmäisenä menetelmänä käytettiin kirjallisuuskatsausta käsittäen opilaitosturvallisuutta, turvallisuusjohtamista, riskienhallintaa, sekä ulkomaantoimintojen ja matkustamisen turvallisuutta. Tutkimusaineiston hankinnan keskeisin menetelmä oli teema-haastattelut. Haastattelujen tarkoitus oli selvittää verrokkiorganisaatioiden nykytilaan ulkomaanjaksojen riskienhallinnan, koulutuksen, ohjeistuksen ja muun materiaalin, sekä toimintakäytänteiden osalta.

Tutkimuksen perusteella Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa keskeisimmiksi kehittämis-kohteiksi ulkomaanjaksojen turvallisuuden parantamiseksi muodostuivat riskienarviointimallin käyttöönotto, sekä ennen ulkomaanjaksoa tapahtuvien toimintojen kehittämien, joista tärkeimpänä ohjeet ja koulutus.

Asiasanat: Ammattikorkeakoulu, Kansainvälistyminen, Matkustusturvallisuus

Jussi Jokivaara

Safety during mobility periods abroad: Case South-Eastern Finland University of Applied Sciences

Year	2018	Pages	54
------	------	-------	----

The awareness of polytechnics and the precautionary approach to internationalization risks vary significantly. At a strategic level, almost all Finnish polytechnics have recognized the importance of internationalization for their existence, but the risks have been addressed quite differently.

South-Eastern Finland University of Applied Sciences strives to become profiled as a higher education institution for intensive internationalization and mobility. Strongly increasing internationalization will inevitably bring new considerations to the university's security and safety management. Because of increasing mobility of both students and staff, should the organization pay more attention to risk assessment, guidance, training and planning.

The aim of the thesis is to evaluate the current state of affairs and also to develop the security and safety management of South-eastern Finland University of Applied Sciences considering mobility periods abroad. The information generated through this research is utilized in the university's activities by developing risk assessment processes, clarifying organizational liability issues, and utilizing it in the content of various organizational guidance and training.

Case study was used as a research strategy. Collection of research material is based on two methods. The first method used was a literature review, including school security, security management, risk management, and the security of foreign operations and travel. The key method for obtaining research material was theme interviews. The aim of the interviewees was to find out about the current status of the control organizations in terms of risk management, training, guidance and other materials and operational practices in foreign operations and periods.

According to the study, the development of the risk assessment model was the most important development target for the South East Finland University of Applied Sciences for improving the safety of foreign periods. Also proactive functions such as instructions and training should be more specifically taken care of.

Keywords: Polytechnic, University of Applied Sciences, Internationalization, Travel Security

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Opinnäytetyön lähtökohdat	8
2.1	Aihe.....	8
2.2	Tavoite.....	9
2.3	Rajaukset	10
2.4	Keskeiset käsitteet.....	11
3	Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.....	11
3.1	Esittely.....	12
3.2	Riskienhallinta ja turvallisuusjohtaminen Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa	12
3.2.1	Turvallisuus- ja kriisiryhmä	13
3.2.2	Kampusten turvallisuustyöryhmät	13
3.3	Kansainvälisyys strategisena kärkeinä	13
3.4	Kansainväliset toiminnot Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa	15
3.4.1	Opiskelijavaihto.....	15
3.4.2	Harjoittelijavaihto	15
3.4.3	Opettaja- ja henkilöstöliikkuvuus.....	16
3.5	Vakuutukset	16
3.5.1	Opiskelijoiden ulkomaanjaksojen vakuutukset	16
3.5.2	Henkilökunnan ulkomaanjaksojen vakuutukset.....	17
4	Case-tutkimus tutkimusstrategiana	18
4.1	Case-tutkimuksen vaiheet	18
4.2	Tutkimusongelma ja -kysymykset.....	19
5	Case-tutkimuksen tiedonhankintamenetelmät	21
5.1	Kirjallisuuskatsaus ja aiemmat tutkimukset	21
5.1	Teemahaastattelut.....	23
5.2	Aineiston koko	24
6	Korkeakoulut kansainvälisenä toimintaympäristönä.....	25
6.1	Korkeakoulujen turvallisuusjohtaminen	26
6.2	Ulkomaantyöpolitiikka ja toimintaohjeet	27
6.3	Mitä suomalaisille sattuu ja missä?	28
6.4	Riskienarviointi ja -hallinta korkeakoulun turvallisuusjohtamisen keskiössä ..	28
7	Tulokset	30
7.1	Teemahaastattelujen tulokset	30
7.1.1	Korkeakoulun turvallisuusjohtaminen yleisesti	30
7.1.2	KV-toiminnot ja turvallisuus	31

7.1.3	Ulkomaanjaksojen tuomat turvallisuushaasteet ja toimintamallit	32
7.1.4	Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun lähtötaso	36
7.2	Haastattelujen tulosten johtopäätökset.....	37
7.3	Vastuiden tunnistaminen.....	38
7.4	Riskienarviointimallin käyttöönotto	41
7.4.1	Henkilökohtaisen riskienarvioinnin tavoitteet	42
7.4.2	Henkilökohtaisen riskienarvioinnin haasteet	43
7.4.3	Henkilökohtaisen riskienarvioinnin jatkokäsittely.....	45
7.5	Kehittämistoimenpiteet ennen ulkomaanjaksoa: ohjeet ja koulutus	45
7.5.1	Yleisen tilannekuvan ja ohjeistuksien päivittäminen	46
7.6	Johtopäätökset ja pohdinta	47
7.7	Jatkotutkimustarpeet.....	48
	Kuviot.....	52
	Taulukot.....	53
	Liitteet	54

1 Johdanto

Korkeakoulujen kansainvälistymistrendi on voimistunut koko 2000-luvun. Opetusministeriön julkaisemassa korkeakoulujen kansainvälistymisstrategiassa vuonna 2009 todettiin, että globaali kilpailu perustuu markkina-asemien ja pääomien lisäksi kasvavassa määrin koulutettuun työvoimaan ja tutkimusresursseihin. Kansallisen strategian laatimisen taustalla oli tuolloin huoli Suomen korkeakoulujen edelleen verrattain vähäisestä kansainvälisyydestä.

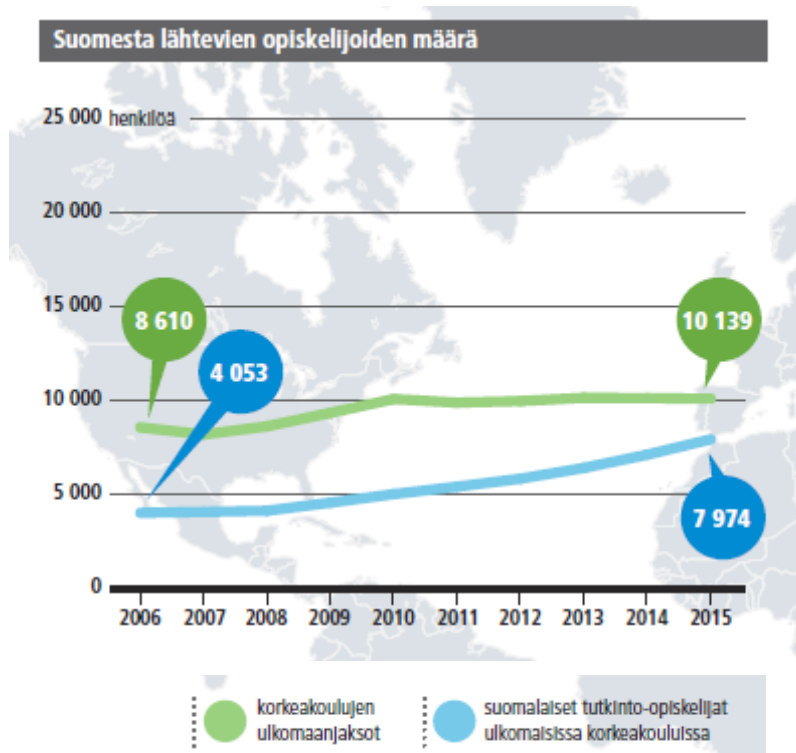
Tämän päivän yleinen käsitys on, että kehitystä on saavutettu, mutta trendi olisi voinut olla nopeampi. On tunnistettu, että kansainvälinen yhteistyö on tehokas keino parantaa laatua, poistaa päällekkäisiä toimintoja ja koota kotimaisia ja ulkomaisia voimavaroja yhteisiin hankkeisiin.

Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO:n (2016) raportin mukaan Suomen korkeakouluissa oli vuonna 2015 runsaat 20 000 ulkomaalaista tutkinto-opiskelijaa. Määrä jakaantuu melko tasan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välille. Ammattikorkeakoulujen opiskelijoista EU/Eta-alueen ulkopuolelta tulevien osuus on noin 80 prosenttia. Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä Suomessa on selvästi kasvanut 2000-luvulla. Niin ikään ulkomailla tutkintoa suorittavien suomalaisten opiskelijoiden määrä on kasvanut selvästi 2000-luvun puolivälistä lähtien (kuvio 1). Lukuvuodesta 2006-2007 kaikkien opiskelijoiden määrä on lähes kaksinkertaistunut ja uusien opiskelijoiden määrä yli kaksinkertaistunut. Ylivoimainen enemmistö (peräti 89 %) lähtee opiskelemaan muualle Eurooppaan. (CIMO 2016, 4-16)

Kansainvälistymisen tuomat riskit korkeakoululle tulee huomioida, vaikkakin kansallisesti ajatellen suurin riski on se, että suomalaisen korkeakoulutuksen kansainvälistymiskehitys ei ole riittävää. Ammattikorkeakoulujen valveutuneisuus kansainvälistymisen tuomiin riskeihin vaihtelee merkittävästi. Strategisella tasolla kaikki suomalaiset ammattikorkeakoulut ovat tunnistaneeet kansainvälistymisen merkityksen olemassaololleen, mutta riskejä on käsitelty varsin vaihtelevasti. Huomionarvoista on, että Opetushallituksen Kansainvälistymispalveluiden yksikön verkkosivuilla ei ole millään muotoa käsitelty ulkomaanjaksojen turvallisuusnäkökulmaa. Ehkä oletus on, että organisaatiot huomioivat turvallisuusasiat riittävällä tasolla omissa ohjeissaan ja koulutuksissaan. Iso vastuu on joka tapauksessa myös matkaan lähtijällä itsellään. Korkeakoululla on kuitenkin hyvä mahdollisuus toimia turvallisuuden edistäjän roolissa ennen opiskelijan ulkomaanjaksolle lähtöä. Työnantajan roolissa taas vastuu työntekijöiden työturvallisuuden osalta, johon matkustusturvallisuus myös kuuluu, on näkemykseni mukaan helpommin ymmärrettävissä ja otettavissa osaksi organisaation HR-prosesseja.

Osassa ammattikorkeakouluista on turvallisuuden kehittämisestä vuosien kokemus täysi- tai osa-aikaisen turvallisuuteen osoitetun tehtävän kautta. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

on uusi toimija kahden ammattikorkeakoulun fuusioituessa yhdeksi toimijaksi vuoden 2017 alussa. Tässä yhteydessä organisaatiossa tunnistettiin myös tarve kokonaisvaltaiseen turvallisuuden kehittämiseen ja päädyttiin perustamaan turvallisuus- ja työsuojelupäällikön tehtävä.

Kuvio 1: Suomen korkeakoulujen opiskelijaliikkuvuus Suomesta 2006-2015.

2 Opinnäytetyön lähtökohdat

Tässä luvussa kuvaan aiheenvalinnan taustalla ollutta prosessia, sekä perustelen tutkimusmenetelmään ja rajauksiin liittyvät valinnat. Opinnäytetyön tarkoituksena on muuttaa organisaation vallitsevia käytänteitä, joten onnistumisen kannalta keskeisimmät valinnat liittyvät tutkimusmenetelmän valintaan.

2.1 Aihe

Oppilaitosten turvallisuusjohtaminen on noussut Suomessa yleiseen keskusteluun voimakkaasti traagisten Jokelan, Kauhajoen ja myös Myyrmannin tapausten jälkeen. Äärimmäiset väkivallan teot ovat herättäneet pelkoa oppimisympäristön turvallisuudesta ja oppilaitosten mahdollisista havaita ja puuttua ajoissa vastaavien tapausten ehkäisemiseksi. 2000-luvun aikana oppilaitosturvallisuutta on kehitetty lukemattomien hankkeiden ja projektien kautta. Näiden

myötä koulutusorganisaatioiden turvallisuusjohtaminen onkin selkiytynyt ja yhdenmukaistunut.

Ammattikorkeakoulujen osalta kehitystä on vauhdittanut vuonna 2012 perustettu ammattikorkeakoulujen turvallisuusverkosto, jonka keskeisimpänä tehtävänä voidaan pitää hyvien käytänteiden jakamista. Olemme yhdessä todenneet, että turvallisuuden johtaminen oppilaitoksessa on ennen kaikkea yhteistyön ja verkoston johtamista.

Opinnäytetyön aiheen valintaan liittyy oleellisesti kolmeen teemaan: Aiheen 1) henkilökohtaisuus, 2) yhteiskunnallinen merkittävyys ja ajankohtaisuus sekä 3) tieteellinen kiinnostavuus (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara, 2010, 77-80). Henkilökohtainen kiinnostus matkustamiseen ja kansainvälisyyteen toimi erittäin merkityksellisenä ajurina aihevalinnassa. Kuitenkin tärkeimpänä aihevalintaa ohjaavana tekijänä pidän ajankohtaisuuteen liittyviä vaikuttimia sekä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun vahvaa profiloitumista kansainvälisyys-temalla ja tämän kautta lisääntyvillä ulkomaanjaksolla niin opiskelijoiden kuin myös henkilökunnan osalta.

Opinnäytetyöni aihe valikoitui melko nopeasti aloittaessani joulukuussa 2016 uudessa työpaikassani Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa turvallisuus- ja työsuojelupäällikön tehtävässä. Tehtävä jossa aloitin, oli uusi. Organisaation turvallisuusjohtaminen näyttäytyi hajanaisena ja vastuut vähintäänkin epäselvinä. Turvallisuusjohtamisen rakenteet ja toimintamallit olivat monelta osin puutteellisia.

Uutena, virallisesti vuoden 2017 alussa aloittaneena organisaationa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu pyrkii profiloitumaan vahvasti kansainvälisyyteen ja liikkuvuuteen panostavana korkeakouluna. (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun strategia 2018-2030). Voimakkaasti lisääntyvä kansainvälistyminen tuo toteutuessaan väistämättä uusia huomioitavia kokonaisuuksia myös korkeakoulun turvallisuusjohtamiseen. Opiskelijoiden ja henkilökunnan liikkuvuus tulee huomioida huomattavasti entistä paremmin korkeakoulun riskienarvioinnissa, ohjeissa, koulutuksissa ja suunnitelmissa.

2.2 Tavoite

Opinnäytetyön tavoitteena on arvioida nykytilaa ja case-tutkimuksen kautta kehittää Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun turvallisuusjohtamista ulkomaanjaksosten turvallisuuden osalta. Tavoitteeseen pääseminen vaatii oppilaitosturvallisuuden, riskienhallinnan ja turvallisuusjohtamisen, sekä korkeakoulujen kansainvälistymistrendin käsittelyä ja ymmärrystä.

Suomen korkeakoulu-, tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän keskeisimpänä haasteena pidettiin vuonna 2009 laaditussa korkeakoulujen kansainvälisyysstrategiassa opiskelijoiden ja tutkijoiden liikkuvuuden vähentymistä. Strategia laadittiin vuosille 2009-2015. Korkeakoulujen kansainvälisyys on vuodesta 2009 lisääntynyt niin ulkomaalaisissa korkeakouluissa opiskelevien suomalaisten tutkinto-opiskelijoiden osalta kuin myös ulkomaanjaksojen osalta (kuvio 1). Edellisiä merkittävämpi kasvu on sen sijaan tapahtunut opiskelijaliikkuvuudessa Suomeen päin. Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden osuus kaikista suomalaisissa korkeakouluissa opiskelevista on kasvanut vuoden 2009 4,6 %:sta vuoden 2015 noin 7%:iin. (CIMO, 2015, 2.)

Opiskelijoiden liikkuvuus globalisaatiokehityksen jatkuessa voimistuu ja kilpailu muuttuu kansainväliseksi lähes kaikilla hyödyke- ja palvelumarkkinoilla, myös koulutuksessa ja tutkimuksessa. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun voimakas strateginen profiloituminen kansainvälisyyteen sekä Suomen ammattikorkeakoulujen suurin TKI-hankesalkku osaltaan lisäävät myös henkilöstön liikkuvuutta. Pysin opinnäytetyöni kautta nostamaan esille tähän kehityksen mahdollisesti liittyvät riskit. Opinnäytetyöni keskeinen tavoite on myös yhtenäistää edelleen fuusion jälkeen havaittavia, syvälle juurtuneita kahden korkeakoulun vanhoja käytänteitä.

Tutkimuksen kautta syntyvää tietoa hyödynnetään korkeakoulun toiminnassa kehittämällä riskienarvioinnin prosesseja, selkiyttämällä organisaation vastuukysymyksiä sekä hyödyntämällä sitä organisaation erilaisten ohjeistusten ja koulutuksen sisällöissä. Lisäksi tutkimuksella lisätään organisaation johdon ymmärrystä riskilähtöisestä turvallisuusjohtamisesta huomioiden vahvasti toiminnan jatkuvuudenhallinnan näkökulma. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun tutkimus- kehittämis- ja innovaatio toimintaan panostaminen näkyy myös voimakkaasti lisääntyvänä KV-hankkeiden määränä. Hankkeissa toimivan henkilökunnan matkustamisen voidaan olettaa lähivuosina lisääntyvän, mikä lisää myös esimerkiksi hankekohtaisia avainhenkilöriskejä, joiden huomioiminen hankkeiden kannalta on erittäin tärkeää.

2.3 Rajaukset

Kanasen (2014, 33) mukaan rajaaminen tarkoittaa yhden polun valintaa monista mahdollisuuksista. Rajaamisen kautta tutkittava ilmiö on hallittavissa ja sen avulla helpotetaan selityksen löytymistä. Tutkija linjaa, mitkä tekijät otetaan tarkastelussa huomioon ja mitkä jätetään tietoisesti tutkimuksen ulkopuolelle. Huomion arvoista on, että usein rajaaminen tapahtuu tutkimuksen edistyessä ja ilmiön tarkemmin hahmottuessa tutkijalle.

Aiheen rajaamiseen liittyy oleellisesti tutkimusongelman todellisen ytimen löytäminen. Kanasen (2012, 66) mukaan ongelman määrittelyvaiheeseen tulee käyttää runsaasti aikaa, sillä todellinen ongelma ei välttämättä ole se ongelma, joka siltä ensi näkemältä vaikuttaa.

Pyrimme tutkimuksessa tunnistamaan Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun opiskelijoiden ja henkilökunnan ulkomaanjaksoihin liittyviä turvallisuushaasteita ja löytämään ratkaisumalleja näiden haasteiden hallitsemiseksi. Tutkimuksessa en käsittele Suomeen saapuvien ulkomaalaisten turvallisuushaasteita tai heidän mahdollisesti organisaatiolle aiheuttamia riskejä. Tämä kokonaisuus asettaakin työlle jatkotutkimustarpeita. Tutkimus ei myöskään ota kantaa organisaatioturvallisuuden muihin osa-alueisiin pois lukien kytkökset työturvallisuuteen ja siihen liittyvään lainsäädäntöön.

2.4 Keskeiset käsitteet

Turvallisuusjohtaminen: Organisaation johdon vastuulla oleva, turvallisuusasioiden hallintajärjestelmästä koostuva johtamisjärjestelmän osa. (Turvallisuusjohtaminen, Kerko 2001).

Korkeakouluturvallisuus: Systemaattista, yhteistyössä tapahtuvaa toimintaa yhteisen, turvallisen ympäristön luomiseksi ja ylläpitämiseksi. Tavoitteena on työ- ja opiskeluympäristö, jossa jokainen voi toimia vapaasti tuntematta pelkoa henkisen tai ruumiillisen koskemattomuutensa loukkaamisesta. (Korkeakoulun turvallisuuskäsikirja - vakavien henkilöriskien hallinta, 2010, 8.)

Korkeakoulujen kansainvälistyminen: Ihmisten, materiaalin ja tiedon liikkuvuuden lisääntyminen globaalisti, tavoitteenaan mm. lisätä osaamista ja vertailtavuutta opetuksen ja tutkimuksen osalta. Kansainvälistymisellä on laajoja vaikutuksia korkeakoulujen kampusten elämään, mutta myös organisaation ulkoiseen viitekehykseen uusien kumppanuuksien ja yhteistyömuotojen kautta. (Vapaasti käännetty tutkimuksesta "Internationalisation of Higher Education", European Parliament's Committee on Culture and Education).

Matkustusturvallisuus: Matkustusturvallisuus on osa organisaation tai yrityksen henkilöstöturvallisuutta. Henkilöstöturvallisuuden tavoite on taata ihmisten turvallisuus ja toimintakyky suojaamalla heitä rikoksilta ja onnettomuuksilta. Sen avulla turvataan organisaation toiminnan kannalta kriittiset resurssit. Matkustusturvallisuuteen kuuluu ainakin matkustusasiakirjat, turvallisuusohjeet, viestintäyhteydet, hälytys- ja päivystyspalvelut, evakuointiohjeet, vakuutukset ja maiden ja alueiden riskiluokitukset. (Elinkeinoelämän keskusliitto, 2018.)

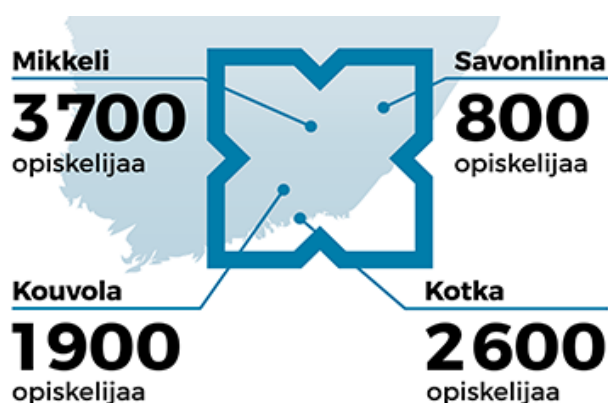
3 Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Tässä luvussa kuvaan yleisellä tasolla case-tutkimuksen kohteena olevan organisaation, sekä käsittelen sen turvallisuusjohtamisjärjestelmän nykytilaa ja kansainvälistä toimintaa. Organisaation perusrakenteen ja johtamisjärjestelmän perusteellinen tunteminen on keskeistä toiminnan kehittämisen näkökulmasta.

3.1 Esittely

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu - Xamk - aloitti toimintansa 1.1.2017, kun Kymenlaakson ja Mikkelin ammattikorkeakoulut yhdistyivät. Xamk toimii neljällä paikkakunnalla: Kotkassa, Kouvolassa, Mikkelissä ja Savonlinnassa. Opiskelijamäärältään Xamk on Suomen 5. suurin ammattikorkeakoulu. Opiskelijoita on 9300 ja henkilökuntaa noin 750. Opiskelijoiden jakautuminen kampusten välillä on kuvattu kuviossa 2. Kansainvälisiä opiskelijoita on noin 700, jotka tulevat 44:stä eri maasta.

Koulutusaloja ovat talous ja kulttuuri, tekniikka ja hyvinvointi, jotka koostuvat koulutusyksiköistä (esim. kulttuurin koulutusyksikkö). Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa voi opiskella 63 amk-tutkintoon johtavaa koulutusta ja 28 ylempään amk-tutkintoon johtavaa koulutusta. Strategiassaan Xamk painottaa olevansa kansainvälinen korkeakoulu, jonka ”kampukse-
na on koko maailma”. Keskeisessä roolissa on myös vahva painottaminen tutkimus- ja kehittämistoimintaan, jossa Xamk on Suomen suurin tutkimus-AMK 45 milj. euron hankesalkulla ja 10:llä tutkimusyksiköllä. (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun verkkosivut.)

Kuvio 2: Kampukset ja opiskelijoiden jakautuminen.

3.2 Riskienhallinta ja turvallisuusjohtaminen Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun riskienhallinnan ja turvallisuuden johtamisesta vastaa korkeakoulun toimitusjohtaja (rehtori) Heikki Saastamoinen. Riskienhallinta- ja turvallisuuspolitiikan mukaan kokonaisuuden operatiivista johtamista on delegoitu hallinto- ja talousjohtajalle, joka vastaa riskienhallintaprosessin jatkuvasta kehittämisestä määrittämällä toimintaperiaatteet ja organisoimalla riskienhallintatehtävät, sekä vastaamalla sisäisen valvonnan ja tarkastuksen käytännön järjestämisestä. Turvallisuus- ja työsuojelupäällikkö koordinoi vastuuyksiköiden riskienarviointia ja toimii yksiköiden tukena arviointiprosessissa, sekä ohjaa ja

opastaa riskienhallintatoimissa ja raportoinnissa. Lisäksi turvallisuus- ja työsuojelupäällikkö tuottaa riskienhallinnan ja turvallisuustyön koontiraportteja vuosikellon mukaisesti ja laatii vastuualueensa mukaisen toimenpideohjelman. Turvallisuus- ja työsuojelupäällikön esimiehenä toimii hallinto- ja talousjohtaja. (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun riskienhallinta- ja turvallisuuspolitiikka.)

3.2.1 Turvallisuus- ja kriisiryhmä

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun turvallisuus- ja kriisiryhmänä toimii yhtiön johtoryhmä. Turvallisuus- ja työsuojelupäällikkö toimii kokouksissa turvallisuusasioiden valmistelijana ja esittelijänä sekä vastaa hänelle kuuluvien asioiden toimeenpanosta. Lisäksi kiinteistöpäällikkö, tietohallintopäällikkö, henkilöstöpäällikkö sekä viestintä- ja markkinointipäällikkö osallistuvat turvallisuus- ja kriisiryhmän kokouksiin aina oman harkintansa mukaan tai kutsuttaessa. Turvallisuusryhmää voidaan tarvittaessa täydentää muilla asiantuntijoilla. Työryhmä päättää organisaation riskienhallinnan ja kokonaisturvallisuuden linjaukset ja toimintasuunnitelmat. Työryhmä kokoontuu tarvittaessa ja vähintään kaksi kertaa vuodessa. Sen seuraa kokonaisturvallisuuden suunnitelmien toteutumista, turvallisuuspoikkeamia, riskien arviointia ja hallintaa sekä turvallisuustyön laatua. Turvallisuus- ja kriisiryhmä johtaa toimintaa akuuteissa häiriö- ja kriisitilanteissa. (Rehtorin päätös Xamk:n turvallisuusorganisaatiosta 2017.)

3.2.2 Kampusten turvallisuustyöryhmät

Kampuskohtaisten työryhmien tärkeimpänä tehtävänä on ylläpitää ja edistää kampuksen turvallisuuskulttuuria. Työryhmä kokoontuu vähintään 2 kertaa vuodessa ja kokouksiin voidaan kutsua asiantuntijoita. Työryhmä käsittelee turvallisuuspoikkeamia ja turvallisuuteen liittyviä tilanteita ja tapahtumia, pois lukien akuutit vakavat häiriö- ja hätätilanteet, jotka ilmoitetaan välittömästi ao. viranomaiselle (112) ja Xamk:n turvallisuus- ja kriisiryhmälle.

Työryhmä kehittää osaltaan kampuskohtaista turvallisuutta mm. suunnittelemalla ja järjestämällä yhteistyössä sidosryhmien kanssa turvallisuuskoulutusta ja jakamalla turvallisuustietoa henkilöstölle ja opiskelijoille. Työryhmä toimii turvallisuus- ja työsuojelupäällikön ja kampuskohtaisen turvallisuusvastaavan tukena kaikissa turvallisuuteen liittyvissä asioissa.

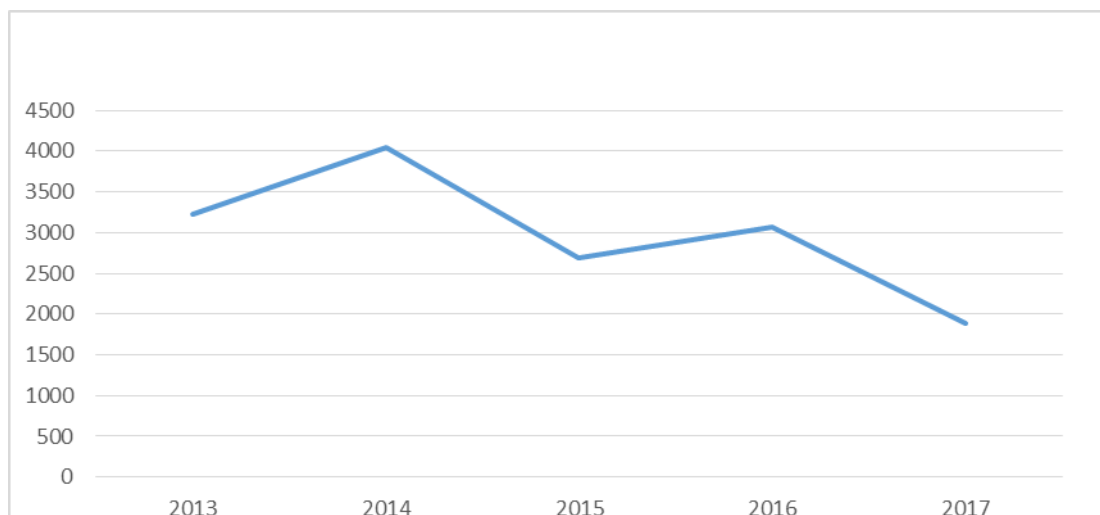
3.3 Kansainvälisyys strategisena kärkenä

Vuosille 2018-2030 laaditussa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun strategiassa kansainvälisyys on erittäin keskeisenä elementtinä. Kansainvälisyys on yksi kolmesta toiminnan strategisesta kärjestä. Tavoitteena on, että kansainväliset kumppanuudet tarjoavat laajan pohjan niin koulutukseen, TKI-yhteistyölle kuin opiskelijoiden ja henkilöstön vaihdolle. Euroopan li-

säksi katse on vahvasti myös nousevien talouksien suunnalla. Erityisesti Kiinan merkitys maailmantalouden kehityksessä on tunnustettu ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu pyrkii olemaan mukana sen luomassa kasvussa sekä toimimaan siltana Kiinan ja alueen elinkeino- ja työelämän välillä. (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun strategia vuosille 2018-2030.)

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu on siis ottanut kansainvälistymisen todella toiminnan keskiöön. Se, miten tämä konkretisoituu, jää lähivuosina nähtäväksi. Esimerkiksi tuoreimmat tunnusluvut opettaja- ja henkilökuntaliikkuvuudesta eivät tue kansainvälisyyden valikoitumista strategian kärkeen (kuvio 3). Kovalainen (2011, 201) muistuttaa, että korkeakoulujen kansainvälistymisen voidaan tuskin olettaa tapahtuvan ainoastaan vieraskielisen opetuksen, kielten opintojaksojen, kansainvälisten kurssien ja lyhyiden vaihtojaksojen avulla, vaan se vaatii toimijoiden pitkäjänteistä sitoutumista kansainvälisen ja myös kulttuurien välisen vuorovaikutuksen valmiuksien kehittämiseen.

Kansainvälisyyden ollessa näin keskeisessä roolissa strategisella tasolla, tulee myös tunnistaa sen kautta kasvavat riskit. Strategian mukaisen kansainvälistymisen painottaminen tarkoittaa väistämättä myös työhön liittyvän matkustamisen lisääntymistä. Kansainvälistymiseen liittyviä riskejä tulee aina tarkastella sekä organisaation että ulkomaanjaksolle lähtevän työntekijän tai opiskelijan näkökulmasta (Suominen 2003, 170).

Kuvio 3: Opettaja- ja henkilöstöliikkuvuus (vrk), Xamk.

3.4 Kansainväliset toiminnot Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa

3.4.1 Opiskelijavaihto

Opiskelija voi suorittaa osan opinnoista myös ulkomailla. Opiskelijat lähtevät vaihtoon yleensä toisen tai kolmannen vuoden aikana - joko lukukaudeksi tai koko lukuvuodeksi. Opiskelijalla on mahdollisuus saada apurahaa ulkomaan opintoja varten. Jokainen vaihtoon lähtijä tekee opintosuunnitelman (Learning Agreement for Studies / Study Plan) ulkomailla suoritettavista opinnoista yhdessä opiskelijavastaavan kanssa. Tällä varmistetaan vaihtokoulussa suoritettavien opintojen hyväksi lukeminen oman opintosuunnitelman opintoihin.

Opiskelijavaihdon edellytyksenä ovat riittävä kielitaito, aikaisempien opintojen edistyminen opintosuunnitelman ja aikataulun mukaisesti, sekä hyvä keskiarvo (keskiarvosuositus 3). Lopullisen päätöksen vaihto-opiskelusta tekee opiskelijavastaava. Haku vaihto-ohjelmiin on kaksivaiheinen. Ensimmäisenä opiskelija hakee Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun sisäisessä haussa valitsemalla vaihtopaikkalistalta 2-5 häntä kiinnostavaa korkeakoulua. Saatuaan hyväksytyin vaihtopaikkapäätöksen on vuorossa varsinainen haku vaihtokohteeseen sekä alustavan opintosuunnitelman teko. Hakuajat vaihtelevat maittain ja kohteittain.

Vastaanottava korkeakoulu tekee hyväksymispäätökset omien aikataulujensa mukaisesti ja ohjeistaa jatkotoimenpiteistä yleensä hyväksymiskirjeen yhteydessä. Kun opiskelija on saanut hyväksymisilmoituksen vastaanottavalta taholta, voi hän aloittaa käytännön järjestelyt.

3.4.2 Harjoittelijavaihto

KV-harjoitteluun voi Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa lähteä ympäri vuoden opiskelijan oman opintosuunnitelman mukaisesti. Ulkomailla opiskelun ja harjoittelun mahdollisuuksista kerrotaan opiskelijoille vuosittain järjestettävissä KV-infoissa. Harjoitteluvaihtoon haluava opiskelija täyttää vaihtohakemuksen, jonka jälkeen opiskelijat etsivät harjoittelupaikat pääsääntöisesti itsenäisesti. Kaikki ulkomaille harjoitteluun lähtevät opiskelijat tekevät harjoittelusopimuksen. Harjoittelu hyväksytään osaksi tutkintoa, kun se täyttää koulutuskohtaiset harjoittelun kriteerit ja kun siitä on sovittu harjoittelusta vastaavan opettajan kanssa ennen harjoittelun aloittamista. Kansainväliseen harjoitteluun pätevät samat säännöt kuin kotimaassa tapahtuvaan harjoitteluun.

3.4.3 Opettaja- ja henkilöstöliikkuvuus

Kansainvälisen opettaja- ja henkilökuntaliikkuvuuden avulla Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu edistää toiminnan kansainvälistymistä ja henkilöstönsä ammatillista osaamista. Vaihtoa voidaan toteuttaa monella eri tavalla: opetus, kouluttautuminen, workshop, opintovierailut, yritysvierailut, hankeyhteistyö ja verkostotapaamiset. Opettaja- ja henkilöstöliikkuvuus on osa ammattikorkeakoulujen rahoitusmallia. Liikkuvuuteen tilastoidaan yli 24 tuntia kestäneet vierailut. Vierailuksi lasketaan vain tutkimus- ja asiantuntijatyötä tai opetusta koskevat vierailut. Kaikista KV-vaihdoista lopullisen päätöksen tekee kunkin yksikön esimies oman henkilöstönsä osalta. Vaihtoon lähtevä henkilökuntaan kuuluva tekee aina ennen matkaa matkasuunnitelman, jossa eritellään kustannukset ja matkaohjelma. Matkan jälkeen tulee tehdä matkaraportti.

3.5 Vakuutukset

3.5.1 Opiskelijoiden ulkomaanjaksojen vakuutukset

Matkavakuutus: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu on vakuuttanut opiskelijat matkavakuutuksella, joka on voimassa opiskeluun ja työharjoitteluun liittyvillä enintään 1 kk kestäville ulkomaanmatkoilla kaikkialla maailmassa pois lukien kotimaanmatkat. Vakuutettuina ovat henkilöt, joiden varsinainen kotipaikka on Suomessa ja joilla on oikeus Suomen sairausvakuutuslain mukaisiin korvauksiin. Kela-kortittomat ulkomaalaiset eivät kuulu tähän turvaan. Oman vakuutuksen ottaminen on pakollista kaikille opiskelija- tai harjoittelijavaihtoon lähteville.

Vastuuvakuutus: Yrityksen vastuuvakuutus kattaa opetussuunnitelman mukaisessa toiminnassa kolmannelle osapuolelle aiheutetun henkilö- ja esinevahingon. Vakuutus kattaa myös vaihto-opiskelijat.

Työharjoittelijavakuutus: Vakuutuksen kohteena on harjoitteluyrityksen omistama, sen hyödyksi käyttämä tai muutoin sen hallussa oleva omaisuus. Vakuutuksesta korvataan vahinko joka on ollut yllättävä ja ennalta arvaamaton. Vakuutus on kuitenkin toissijainen ja siitä korvataan vahinko, jos sitä ei korvata muusta vakuutuksesta. (liikennevakuutus, harjoitteluyrityksen vastuu- ja omaisuusvakuutus) Voimassaoloalue kaikkialla maailmassa, pois lukien USA ja Kanada. Huomioitavaa on, että työn tulee olla palkatonta. Mikäli harjoittelusta maksetaan palkkaa, kuuluu opiskelija harjoitteluyrityksen vakuutusturvaan. Vakuutus kattaa myös vaihto-opiskelijat.

Vaihto-opiskelijoiden opiskelu suomalaisessa oppilaitoksessa ei perustu lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa mainittuihin lakeihin, sillä he suorittavat tutkintoaan ulkomaalaisessa oppilaitoksessa. He eivät siis kuulu Xamk:n ottamaan lakisääteisen työtaturmavakuutuksen eikä vapaaehtoisen ryhmätaturmavakuutuksen piiriin, vaan heillä pitää olla omat vakuutukset. (Howden / Ekström Sirpa, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun opiskelijoiden vakuutusturva.)

Mikäli opiskelija sen sijaan suorittaa myös tutkintonsa Suomeen (eli tutkinto on Suomen lainsäädännön mukainen tutkinto), kuuluu hän Suomen vakuutuksen piiriin, vaikka onkin ulkomaalainen.

Ulkomaalaisen opiskelijan, joka ei ole EU-kansalainen tai heihin rinnastettava, on hankittava oleskelulupa, jos opinnot Suomessa kestävät yli kolme kuukautta.

3.5.2 Henkilökunnan ulkomaanjaksojen vakuutukset

Koko henkilökunnan matkustajavakuutus on voimassa enintään 3 kk yhtäjaksoisesti kestäville matkoilla. Matkapäivien määräksi on arvioitu 5200 ja vakuutettujen lukumääräksi on ilmoitettu 700 henkilöä. Vakuutus on voimassa ulkomaanmatkoilla kaikkialla maailmassa seuraavien ehtojen mukaisesti;

Korvauslajit ja vakuutusmäärät

Hoitokulut, sairaus ja tapaturma	ei ylärajaa
Matkasairausten enimmäiskorvausaika	12 vrk
Invaliditeettiturva matkatapaturman varalta	30.000,00 €
Tapaturman aiheuttama kuolema	30.000,00 €
Peruuttamisturva	sisältyy
Myöhästymis- ja odottamisturva	sisältyy
Keskeytysturva	sisältyy
Matkatavaravakuutus	vakuutusmäärä 1.500,00 €
Matkavastuuvakuutus	enimmäismäärä 85.000,00 €

Matkasairausten aiheuttamat hoitokulut korvataan enintään siihen asti kun 120 päivää on kulunut hoidon alkamisesta ja tapaturman aiheuttamat hoitokulut korvataan enintään siihen asti kun kolme (3) vuotta on kulunut tapaturman sattumisesta.

Vakuutuksen keskeytysturvaa on laajennettu evakuointi - ja katastrofiturvan osalta. Turvasta maksetaan korvausta evakuointikuluista silloin, kun kulut aiheutuvat äkillisestä luonnonkatastrofista, evakuointitarpeen aiheuttavasta suuronnettomuudesta, yleisvaarallisesta epidemi-

asta tai äkillisestä aseellisesta selkkauksesta tai terroriteosta. Evakuointi- ja katastrofiturvasta korvataan vakuutetulle aiheutuneita kuluja enintään 10 000 euroa vakuutustapahtumaa kohti.

Katastrofiturvasta korvataan ylimääräisiä matka- ja majoitus sekä kuljetuskuluja tapahtumapaikalta lähialueella sijaitsevaan turvalliseen kohteeseen, silloin kun matkakohteessa sattuu tulipalo, räjähdys, myrsky, maanjäristys, tulivuorenpurkaus, lumivyöry, mutavyöry, pyörremyrsky, hyökyaalto, tulva tai muu vastaava luonnonkatastrofi.

Vakuutuksen keskeytysturvaan ei puolestaan sisälly pahoinpitely, sieppaus- ja kriisiterapiaturvaa.

4 Case-tutkimus tutkimusstrategiana

Case-tutkimus nähdään yleisesti tutkimusstrategiana, eikä erillisenä menetelmäkokonaisuutena. Case tutkimus on tutkijan kannalta vaativa, sillä se edellyttää useiden tiedonkeruu- ja analyysimenetelmien käyttämistä ja hallintaa kun perinteisessä laadullisessa tutkimuksessa voidaan usein keskittyä vain yhteen menetelmään. Case-tutkimus mahdollistaa kokonaisvaltaisen tutkimuksen, jossa voidaan hyödyntää useita tietolähteitä. Tutkimuksen tulosten hyödyntämisessä on otettava huomioon, että pääsääntöisesti tutkimustulokset pätevät vain tutkitun tapauksen osalta. (Kananen 2013, 23, 28.)

Case-tutkimuksessa kohteena on tämänhetkinen ilmiö. Kanasen (2013, 54) mukaan case-tutkimukselle voidaan asettaa seuraavat vaatimukset:

- Ilmiö on tässä hetkessä
- Tutkimus toteutetaan luonnollisessa ympäristössään
- Tutkimusaineisto koostuu monista aineistoista ja menetelmistä
- Ilmiöstä pyritään saamaan syvälinen kuvaus
- Tutkimuskohteita on yleensä yksi

4.1 Case-tutkimuksen vaiheet

Kanasen (2013) mukaan case-tutkimuksen prosessi ei eroa niin sanotusta normaalista tutkimusprosessista ja siinä on erotettavissa samat vaiheet kuin kvalitatiivisessa ja kvantitatiivisessa tutkimuksessa.

Case-tutkimuksen vaiheet (Ylin 1994, Kanasen 2013, 59 mukaan):

1. Tutkimusongelman määrittäminen
2. Tutkimusongelmasta johdetut tutkimuskysymykset

3. Tutkimuskohteen valinta: tapauksen / tapausten valinta
4. Tiedonkeruu- ja analyysimenetelmät
5. Toteutus (tiedonkeruu)
6. Tutkimusaineiston tulkinta ja analyysi
7. Raportointi (tutkimuksen dokumentaatio)

4.2 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Ensinnäkin on syytä muistaa, että tutkimusongelman muotoilussa auttaa oman tutkimusalueen kirjallisuuden lukeminen. Täsmällisesti muotoiltu tutkimuskysymys muodostaa tutkimuksen ytimen. Kananen (2014, 44) toteaa, että laadullisen tutkimuksen osalta on muistettava joustavuus tutkimuskysymyksen asettelussa, sillä tiedon keruu ja analyysi kulkevat käsi kädessä. Kananen listaa Schwalbachin (2003) mukaan tutkimuskysymykselle seuraavia vaatimuksia:

1. Älä käytä tutkimuskysymyksiä, joihin voi vastata: kyllä, ei.
2. Kysymys ei saa itsessään sisältää vastausta tai olettamusta. (Esimerkki: Miten oikein järjestetty tauotus lisää työssäjaksamista?)
3. Kysymyksen tulee olla laajuudeltaan sopiva.
4. Onko tutkimuskysymykseen liittyvää kirjallisuutta? (Tutkimuksen suuntaaminen sellaiseen ilmiöön, joka on täysin tutkimatonta aiheuttaa opinnäytetyön tekijälle melkoisesti haasteita.)
5. Onko tutkimuskysymykseen ylipäänsä saatavissa vastaus?
6. Kysymys pitää olla selkeä ja yksiselitteinen.
7. Toimintatutkimuksen osalta toiminnan ja tuloksen välillä tulee olla riittävä syy-seuraussuhde.
8. Onko tutkimus vaivan arvoinen? Todellinen hyöty?
9. Onko tutkimuskysymys ratkaistavissa käytettävissä olevin resurssein?

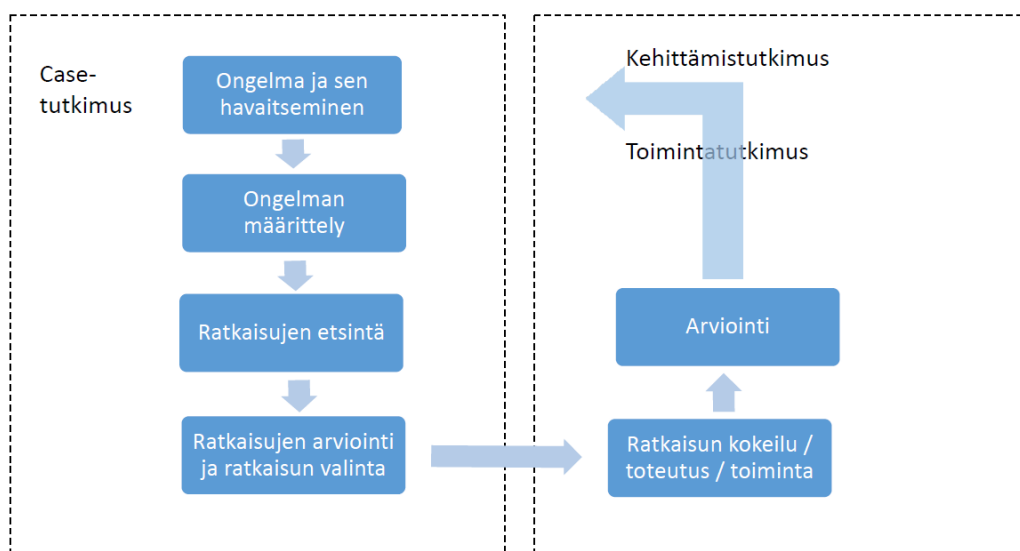
Tutkimusongelman määrittelyvaiheet on kuvattu kuviossa 4. Kananen (2013) muistuttaa, että tutkimusongelman määrittelyvaiheeseen kannattaa varata riittävästi aikaa, sillä liian nopea eteneminen voi johtaa pintapuolisiin tai jopa täysin väärin ratkaisuihin. Kananen korostaa huolellisuuden merkitystä tutkimusongelman määrittelyssä erityisesti case-tutkimuksessa, jolle on tyypillistä ongelman moniulotteisuus ja laajuus. (Kananen 2013, 60-62.) Tämän tutkimuksen osalta varsinaisen ongelman määrittelyyn käytettiin tutkimusprosessin alkuvaiheessa runsaasti aikaa ja toisaalta loppuliset tutkimuskysymykset tarkentuivat tutkimuksen edetessä käytännössä vielä prosessin loppumetreille asti.

Tämän case-tutkimuksen keskeinen tutkimusongelma on:

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun toimintamalleissa ja prosesseissa on tunnistettu puutteita ulkomaanjaksolle lähtevien opiskelijoiden ja henkilökunnan turvallisuuden ja riskienhallinnan osalta.

Tutkimusongelmasta johdetut tutkimuskysymykset:

1. Miten Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kansainvälisissä toiminnoissa on tällä hetkellä huomioitu turvallisuus ja riskienhallinta, sekä miten sitä tulisi edelleen kehittää?
2. Onko Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu tunnistanut mahdolliset ulkomaanjaksoihin liittyvät kriisi- ja erityistilanteet?
3. Mitkä ovat ammattikorkeakoulun roolit, tehtävät ja vastuut näissä tilanteissa?
4. Miten riskilähtöisyyttä voidaan edelleen kehittää huomioiden ennakoiva riskien tunnistaminen, ohjeistus ja koulutus ulkomaanjaksoille lähteville opiskelijoille ja henkilökunnalle?

Kuvio 4: Ongelman määrittelyvaiheet case-tutkimuksessa ja suhde toiminta- ja kehittämistutkimukseen.

5 Case-tutkimuksen tiedonhankintamenetelmät

Tutkimusaineiston kerääminen pohjasi kahteen menetelmään. Kirjallista aineistoa tarvitaan case-tutkimuksessa viitekehyksen tueksi, joten ensimmäisenä menetelmänä käytin kirjallisuuskatsausta käsittäen oppilaitosturvallisuutta, turvallisuusjohtamista, riskienhallintaa, sekä ulkomaantoimintojen ja matkustamisen turvallisuutta. Pehdyin myös useaan matkustusturvallisuutta käsittelevään AMK-opinnäytetyöhön, sekä vaihtojaksolla olleiden suomalaisopiskelijoiden turvallisuuden kokemuksia käsittelevään Progradu tutkimukseen.

Kirjallisuuskatsauksen jälkeen jatkoin tietopohjan laajentamista käsiteltävästä aiheesta asiantuntijahaastatteluilla, jotka alkoivat keväällä 2016. Haastateltaviksi valikoitui Suomen ammattikorkeakoulujen turvallisuusverkostoon kuuluvia asiantuntijoita sekä KV-toimintojen, että turvallisuuden vastuualoilta. Haastateltavien valinta perustui ammattikorkeakoulujen turvallisuusverkoston tapaamisessa esitettyyn pyyntöni saada vapaaehtoisia haastateltaviksi.

5.1 Kirjallisuuskatsaus ja aiemmat tutkimukset

Viitekehyksen tueksi hankitun kirjallisen aineiston tulee liittyä oleellisesti tarkasteltavaan tutkimusongelmaan. Erityisesti case-tutkimuksessa ilmiötä selittävän teoriapohjan ja aikaisempien tutkimusten hyödyntäminen on avainasemassa. On huomioitava, että suoraan case-tutkimukseen liittyviä aineistoja voi olla niukalti saatavilla, jolloin tutkija joutuu tyytymään siihen mitä onnistuu löytämään. (Kananen 2013, 81-83.)

Teoriataustan ymmärtäminen auttaa tutkijaa tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Se auttaa tutkimuskysymysten tarkentamisessa, haastatteluin tai muilla tavoin hankitun tiedon reflektoinnissa ja myös tulosten raportoinnissa ja kriittisessä arvioinnissa. Teoria siis ohjaa tutkijaa tiedon etsinnässä ja samalla jäsentää ja systematisoi kerättyä tietoa. Laadullisessa tutkimuksessa tarvitaan ensinnäkin taustateoria, jota vasten aineistoa tarkastellaan. Toisaalta aineiston rajattomat tulkintamahdollisuudet edellyttävät tutkijalta tulkintateoriaa. (Eskola & Suoranta 2003, 79-82.)

Omassa tutkimuksessani teoria pohjaa oppilaitosturvallisuuden, turvallisuusjohtamisen, riskienhallinnan, ulkomaantoimintojen ja matkustamisen turvallisuuden kirjallisuuskatsaukseen, joiden keskeiset löydökset ovat kuvattuna taulossa 1. Korkeakoulujen turvallisuusjohtamisesta ei ole kovinkaan paljon kohdennettua suomenkielistä kirjallisuutta. Laurea ammattikorkeakoulu on tuottanut turvallisuusjohtamisesta ja riskienhallinnan teemasta sähköisen turvallisuusopassarjan, jota olen hyödyntänyt tutkimuksessani laajasti.

Viime vuosina on julkaistu useita matkustusturvallisuutta koskevia tutkimuksia. Tämän tutkimuksen keskeisimpinä tausta-aineistoina olen käyttänyt Matias Lehtomäen (2011) Laurea ammattikorkeakoulun sisäiseen käyttöön tarkoitettua matkustusturvallisuusopasta, sekä Maarit Aron (2014) Vaasan ammattikorkeakoulussa henkilöstön kansainvälistä matkustusturvallisuutta käsittelevää tutkimusta. Myös Samu Ahvenjärvi (2015) on kehittänyt Laurea ammattikorkeakoulun turvallisuusalan AMK-opintojen opinnäytetyönä Poliisiammattikorkeakoulun turvallisuusjohtamisjärjestelmää laatimalla matkustusturvallisuusohjeistuksen ja matkustajan tarkistuslistan. Laura Sumari on puolestaan käsitellyt Helsingin yliopiston Maailman kulttuurien laitoksen Pro gradu-tutkielmassaan Turvassa maailmalla? suomalaisten vaihto-opiskelijoiden käsityksiä ja kokemuksia turvallisuudesta. (Sumari 2016).

Tutkimukseni kannalta keskeisin ja myös ajantasaisin kirjallinen aineisto muodostuu eri organisaatioiden tuottamista työmatkustamisen turvallisuuden ja ulkomaantoimintojen riskienhallinnan kehittämiseksi laadituista oppaista. Näistä mainittakoon esimerkkinä Työturvallisuuskeskuksen vuonna 2017 uudistama opas Turvallisesti työmatkalla ulkomailla, sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön kansainvälisen liikkuvuuden yhteistyöorganisaatio CIMO:n tuottama aineisto, joista tärkeimpänä Kriisitilanteet kansainvälisessä liikkuvuudessa-opas.

Kirjallisuus / muu aineisto	Keskeiset löydökset	Tutkimus tai muu tausta
Hellsten (2009) Ulkomaantyö	Lainsäädännön vaatimukset yrityksen ulkomaantyön tekemiselle Yleisteos yrityksille ulkomaantyön ja kokenustien hoitamisesta ja suunnittelusta	Lainsäädäntö
Paasonen (2012) Oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen	Turvallisuutta ei aina tarkastella oppilaitoksissa riittävän kokonaisvaltaisesti Turvallisuustoimien toteutuksessa, resursoinnissa ja valvonnassa on puutteita Oppilaisturvallisuuden oikeudellinen sääntely ja vastuukysymykset vaativat organisaatiolta erityishuomiota	Tutkimus ja käytännön kokemus
CIMO (2012) Kriisitilanteet kansainvälisessä liikkuvuudessa - opas korkeakouluille	Kansainväliseen liikkuvuuteen liittyvät kriisitilanteet korkeakouluissa ovat lisääntyneet Liikkuvuuteen liittyy paljon erityispiirteitä, joita on ohjeistuksissa huomioitu vaihtelevasti. Korkeakouluilla tulee olla suunnitelma ja toimintaohjeet liikkuvuuteen liittyviin kriisitilanteisiin Opas sisältää paljon tapausesimerkkejä ja toimintamalliehdotuksia	Kyselytutkimus korkeakouluille (2011)
Työturvallisuuskeskus (2017) Turvallisesti työmatkalla ulkomailla	Toiminta ulkomailla edellyttää yrityksiltä ja organisaatioilta asema- tai kohdemaan lainsäädännön, kulttuuritekijöiden ja paikallisten erityispiirteiden monipuolista ja riittävää	Lainsäädäntö Tutkimus: Maailman laajuinen

	<p>hallintaa</p> <p>Lähtökohtana tulee olla, että kohdemaassa toimitaan vähintään yhtä turvallisesti kuin kotimaassa</p> <p>Turvallisuustyön perustan luovat yrityksen turvallisuuspolitiikan pohjalta tehty toimintaohje, ulkomaantoiminnan osalta asema- maasta tehty turvallisuusanalyysi ja tähän perustuvat toimintayksikkökohtaiset erityis- toimenpiteet</p> <p>Työmatkustamisen lisääntyessä pelkkä työntekijöiden vakuuttaminen ei riitä, vaan tarvitaan enenevässä määrin myös lääketieteellistä, työterveyttä ja turvallisuutta tukevaa asiantuntijapalvelua ja osaamisen kehittämistä.</p>	<p>liikkuvuuden riskien ymmärtäminen (International SOS Foundation)</p>
<p>Sumari (2016) Turvassa maailmalla? suomalaisten vaihto-opiskelijoiden käsityksiä ja kokemuksia turvallisuudesta</p>	<p>Vaihto-opiskelijat kokevat opiskelijavaihtonsa pääsääntöisesti turvallisiksi</p> <p>Vaihtokohteella ja sen erityispiirteillä on suuri vaikutus opiskelijoiden turvallisuuskokemuksiin</p> <p>Euroopan ulkopuolella vaihdossa olleet opiskelija toivoivat korkeakoululta enemmän tietoa turvallisuusasioista</p> <p>Turvallisuutta vaihdon aikana ei pidetä ensisijaisen tärkeänä. Turvallisuus koetaan itsestään selvyytenä, eikä sitä pohdita, ennen kuin jotakin sitä uhkaavaa tapahtuu</p>	<p>Kyselytutkimus (Pro Gradu)</p>

Taulukko 1: Kirjallisuus ja keskeiset löydökset.

5.1 Teemahaastattelut

Teemahaastattelu on yksi käytetyimmistä case-tutkimuksen tiedonkeruumenetelmistä. Teemat ovat käsiteltävän kokonaisuuden aihealueita, joiden valinnassa on huomioitava mahdollisimman laaja kattavuus käsiteltävän aihealueen osalta. Teemahaastatteluille on ominaista tekniikka, joka etenee yleisestä yksityiseen. Tarkentavia kysymyksiä nousee haastattelun edessä muodostaen kokonaan uusia keskustelupolkuja. (Kananen, 2013 93-96.)

Hirsjärven ym. (2010) mukaan teemahaastattelu on strukturoidun lomahaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto, jolle on tyypillistä, että haastattelun teema-alueet ovat ennalta tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuu. (Hirsjärvi ym. 2010, 208). Haastateltavia valittaessa tulee Kananen (2012, 100) mukaan kiinnittää huomiota siihen, että haastateltaviksi valitaan ne henkilöt, joita ilmiö eniten koskettaa. Tutkijan tulee myös tiedostaa, että haastateltavat ovat usein yhteistyöhaluisempia, jos tutkimuksen tulokset ovat heille itselleen hyödyksi ja sovellettavissa omissa toiminnoissaan. Tässä tutkimuksessa yhteistyölle

oli hyvät edellytykset ammattikorkeakoulujen turvallisuusverkoston kautta. Aiheen ympärillä oli käyty runsaasti keskustelua ja näiden perustella tunnistettu tarve ulkomaanjaksojen turvallisuustason nostamisesta ja vastuiden selkiyttämistä erityistilanteissa.

Valitsin haastateltaviksi ammattikorkeakoulujen turvallisuustehtävissä työskenteleviä asiantuntijoita, sekä kansainvälisistä asioista vastaavia henkilöitä. Heidän kautta sain tietoa eri ammattikorkeakoulujen voimassa olevista käytänteistä ja toimintamalleista. Haastattelut toteutettiin henkilökohtaisesti menemällä paikan päälle organisaatioihin ja varaamalla haastateluille riittävästi aikaa.

5.2 Aineiston koko

Laadullisessa tutkimuksessa yleisesti puhutaan aineiston harkinnanvaraisuudesta. Tutkimus voi siis perustua suhteellisen pieneen tapausmäärään. Laadullinen tutkimus ei pyri tilastollisiin yleistyksiin vaan tavoitteena on kuvata jotakin tapahtumaa, ymmärtää tiettyä toimintaa tai antaa mielekäs tulkinta jostakin ilmiöstä. Voidaan todeta, että laadullisessa tutkimuksessa aineiston koko ei ratkaise tutkimuksen onnistumista tai laadukkuutta. Tutkimuksen onnistumisen kannalta oleellisempaa on keskittyä rakentamaan aineiston perusteella teoreettisesti kestäviä näkökulmia pelkän aineiston kuvailemisen sijaan. (Eskola & Suoranta 2003, 61-62.)

Oman tutkimukseni aineiston määrä tarkentui tutkimuksen edetessä. Haastattelujen osalta oli vaikea ennakoida saavutettavan aineiston määrää, koska se voi runsaastikin vaihdella haastateltavien kesken. Keskeisenä tavoitteena oli kuitenkin saada eheä kokonaiskuva Suomen ammattikorkeakoulujen turvallisuusjohtamisen nykytilasta kansainvälisten toimintojen osalta ja löytää yleisesti kehitettäviä osa-alueita korkeakoulusta riippumatta vaikkakin opinnäytetyö tehdään toimintatutkimuksena yhteen ammattikorkeakouluun.

Kanasen (2012) mukaan havaintoyksikköjen määrää ei kannata laadullisessa tutkimuksessa lyödä lukkoon tutkimuksen alkuvaiheessa, sillä lopullisen määrän ratkaisee aineisto ja tutkimusongelma. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa analysoidaan jatkuvasti sen karttuessa ja vasta tämän kautta voidaan saavuttaa tietoisuus siitä, että tiedonkeruu on riittävä. (Kananen 2012, 101). Aineiston saturaation saavuttaminen edellyttää keruu- ja analyysivaiheen vuorovaikutusta. (Kananen 2013, 95).

Periaatteessa laadullinen aineiston on loppumaton, mikä täytyy ottaa rajauksessa huomioon. Eskola & Suoranta (2003, 64) ehdottavat, että laadullisessa tutkimuksessa tutkija voi lähteä liikkeelle pienestä aineistosta ja yrittää rakentaa siitä eheää kokonaiskuvaa. Tärkeää on, että

tutkija tuntee oman aineistonsa läpi kotaisin. Näin vältetään siltä, että tulkinta ei nojaa valitun ja rajatun aineiston satunnaisuuksiin.

Aineiston rajaamiseen liittyy myös valinnat tutkimukseen mukaan otettavien organisaation jäsenten osalta. Valittujen tutkittavien tulee täyttää tutkittavan ilmiön kannalta olennaiset tuntomerkit, eli heillä täytyy olla kytkös korkeakoulun kansainvälisiin toimintoihin tai turvallisuusjohtamiseen. Omassa tutkimuksessani rajaan tämän joukon koskemaan kansainvälisten asioiden yksikön henkilökuntaa sekä muutamaa opiskelija- ja työntekijävaihtotoimintaan osallistuvaan opettajaan. Korkeakoulun turvallisuudesta vastaava johto kuuluu vastuiden kautta tiiviisti mukaan tutkimukseen.

6 Korkeakoulut kansainvälisenä toimintaympäristönä

Korkeakoulutuksen kansainvälistyminen ei ole historiallisesti ajateltuna uusi ilmiö. Monet esimerkiksi Pohjois-Amerikan aikaisimmista tutkijoista matkustivat Eurooppaan, mutta varhaisessa modernissa ajanjaksossa keskittyminen kansalliseen kehitykseen vahvistui. Yhdysvaltojen Fulbright Scholar -ohjelmat vuodesta 1946 ja Euroopan Erasmus -ohjelmat vuodesta 1987 ovat pyrkineet edistämään keskinäistä ymmärtämystä ja rohkaisemaan korkeakoulujen yhteistyötä. Globalisaation kiihtyvyys on kiinnittänyt jälleen huomiota opiskelijoiden liikkuvuuteen, kansainväliseen tutkimusyhteistyöhön ja koulutukseen vientituotteena. Kansainvälistyneen korkeakoulutuksen maisema kehittyy nopeasti. Uudet maat ja instituutiot ovat pääsemässä maailmanlaajuiseen lahjakkuusalueeseen ja haastavat kansainvälisen koulutuksen perinteisten valtioiden vakiintuneen aseman. Englannin kieli hallitsee edelleen uusia ohjelmia, mutta nyt kampuksia kohdennetaan nousevien talouksien opiskelijoille. (Hénard, Diamond & Roseveare 2012, 7.)

Päätavoitteena korkeakoulujen kansainvälistymiselle Henard & ym. (2012) mainitsevat sen, että korkeakoulun tulee antaa opiskelijoille kaikkein olennaisinta ja merkityksellisintä koulutusta, jota he pystyvät tulevaisuuden kansalaisina parhaiten työssään hyödyntämään. Kansainvälistymistä ei tule nähdä päämäärä sinänsä, vaan muutoksen ja kehityksen ohjaajana - sen on autettava luomaan tulevaisuudessa tarvittavat taidot, kannustettava innovointiin ja luomaan vaihtoehtoja ja viime kädessä edistämään työpaikkojen luomista. (Henard & ym. 2012, 8.)

Jibeem & Asad (2015) käsittelevät artikkelissaan myös korkeakoulujen kansainvälistymisen käänköpuolta. Artikkelin mukaan on todettu, että voimakkaasti lisääntyvä liikkuvuuden trendi on ensisijaisesti suosinut länsimaiden korkeakouluja, eikä niinkään ole edistänyt koulutuksen kehittymistä kehitysmaiden osalta. Onkin syytä huomata, että valtaosa artikkelissa viitattuun

tutkimukseen osallistuneista maista tunnisti kaupallistamisen, aivovuodon ja heikkolaatuisen koulutuksen merkittäviksi kansainvälistymisen riskeiksi. Yksi kansainvälistymispyrkimysten tärkeimmistä motiiveista on rahallinen hyötyminen. Korkeakoulut pitävät kansainvälisiä strategisia valintoja keinona saada tasapainosa budjetteihinsa. Kun panokset nousevat ja kilpailu kiristyy muuttuvat myös tavoitteet enemmän kaupallisiksi. On epätodennäköistä, että tällainen kansainvälistyminen olisi parantamassa korkeakoulutuksen laatua.

Kovalainen (2011) viitatessaan Suomessa vuosina 2008-2009 tehtyyn tutkimukseen toteaa, että haastateltujen vastauksissa suomalaisia korkeakouluja luonnehdittiin joustaviksi toimintaympäristöiksi, joihin opiskelijoiden oli helppo sopeutua. Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat kokivat kuuluvansa osaksi yhteisöä ja pitivät sitä myös tärkeimpänä sidosryhmänään. Ulkomaalaisten opiskelijoiden mukaan suomalainen korkeakoulumaailma koetaan tehokkaaksi, vapaaksi ja rennoksi. Erityisenä havaintona pidetään matalaa hierarkiaa verrattuna lähtömaantilanteeseen. (Kovalainen 2011, 205-206.)

6.1 Korkeakoulujen turvallisuusjohtaminen

Korkeakoulujen turvallisuustyön lähtökohtana tulee olla yhteistyö. Valittujen turvallisuusratkaisujen ja toimintamallien on sovellettava suomalaiseen korkeakoulumaailmaan. Pelkkä lainsäädännön minimitason täyttäminen ei riitä, vaan turvallisen opiskelu- ja työympäristön rakentaminen vaatii järjestelmällistä riskien tunnistamista ja tunnistettuihin riskeihin varaumista. Korkeakoulujen toiminnan avoimuus on myös turvallisuustoiminnan perusta. Toisaalta korkeakouluissa voi olla erilaisia tutkimusyksiköitä, joissa ulkopuolisten liikkuminen voi olla tarkasti rajoitettua. Turvallisessa korkeakoulussa uhkat ovat tiedossa ja kaikki korkeakoulu yhteisön jäsenet voivat toimia ilman erityistä huolta ja pelkoa. (Kreus, Pelkonen, Ranta, Turunen, Viitanen & Vuoripuro 2010, 7-8.)

Korkeakoulun rehtori vastaa myös turvallisuuden johtamisesta. Jokainen korkeakoulu yhteisön jäsen vastaa omalta osaltaan turvallisuuden ylläpitämisestä. Johtamisen näkökulmasta on keskeistä, että myös turvallisuuden johtaminen on tavoitteellista. Tähän liittyy oleellisesti vastuiden määrittely, sillä vain harvoin rehtori pystyy tosiasiallisesti johtamaan operatiivista turvallisuustyötä. Pääsääntöisesti suomalaisissa korkeakouluissa on nimetty turvallisuusasioista vastaava asiantuntija, jonka tehtäviin kuuluu ainakin turvallisuussuunnittelu, yhteistyö turvallisuusviranomaisten ja muiden sidosryhmien kanssa, koulutus ja perehdytystehtävät, sekä kriisivalmiuksien ylläpito. (Kreus ym. 2010, 8-11.) Bergin (1993, 60) mukaan organisaation riskijohtajan tulee olla suoraan yrityksen tai organisaation ylimmälle johtajalle vastuullinen henkilö, jolle eri turvallisuuden osa-alueiden asiantuntijat raportoivat.

Paasonen (2012, 12) muistuttaa, että oppilaitokset ovat kiinteässä yhteydessä ympäröivään yhteiskuntaan, jolloin niiden asettamat tavoitteet ja toimintatavat heijastavat myös laajemmin yhteiskunnallisia tavoitteita. Voidaankin todeta, että turvallisuuskysymykset ovat entistä keskeisempiä kansainvälistymiskehityksen kautta myös yhteiskunnallisella tasolla.

Turvallisuusjohtamisen kautta organisaatio pyrkii kokoamaan turvallisuuden osa-alueet ehjäksi kokonaisuudeksi. Reiman & Odewald (2008, 290) mukaan organisaatioissa ei usein hahmoteta eri turvallisuuden osa-alueiden riippuvuuksia toisistaan ja riskeiltä suojautuminen tapahtuu siis ottamalla turvallisuuden yksittäisen osa-alueet "haltuun". Tällainen ajattelu voikin aiheuttaa kuitenkin turvallisuuden osa-alueiden yksittäistarkastelua ja kehittämistä, mikä vaikeuttaa kokonaisuuden hallintaa. Turvallisuusjohtaminen tulisikin käsittää kokonaisvaltaisena, muuhun johtamisprosessiin tiiviisti nivoutuneena prosessina turvallisuuden hallitsemiseksi. (Paasonen 2012, 79-80.)

Turvallisuusjohtamisjärjestelmän keskeisimpiä puutteita ovat Kerkon (2001, 32-33) mukaan muiden muassa seuraavat havainnot:

- riskien arviointi ei ole osa työyhteisö jokapäiväistä toimintaa, vaan sen ajatellaan kuuluvan ulkopuolisille asiantuntijoille Näin arvioinnit jäävät usein kertaluontoisiksi tapahtumiksi.
- organisaatiot eivät ole määritelleet keskeisiä turvallisuuspäämääriä.
- Kokonaisturvallisuuden eri osa-alueiden asioita yritetään hoitaa omina erillisinä kokonaisuuksinaan sen sijaan, että ne kaikki nähtäisiin toistensa kaltaisina samaan joukkoon kuuluvina asioina, joihin tepsivät saman peruslääkkeet.

Asiantuntijat eivät vastaa yrityksen tai organisaation turvallisuudesta. Juridinen vastuu on aina ylimmällä johdolla. Vaikka asiantuntijat eivät juridisesti vastaa yrityksen tai organisaation turvallisuudesta on heillä kuitenkin merkittävä asiantuntijavastuu, johon kuuluu erityisesti omaan tehtäväänsä kuuluvan asiakokonaisuuden tietoisuuden ja tilannekuvanylläpito johdon ja muun organisaation suuntaan. Turvallisuustaso muodostuu organisaation kokonaistoiminnan kautta, osana sen perustehtävää. (Reiman & Odewald, 2008, 73).

6.2 Ulkomaantyöpolitiikka ja toimintaohjeet

Yrityksen ulkomaantyöpolitiikka tulisi pohjata liiketoimintastrategiaan. Ulkomaanpolitiikan keskeisiä asiakokonaisuuksia ovat ulkomaanjakoista ja komennuksista päättäminen, mitä ulkomaankomennuksilla tavoitellaan ja millaisia etuja oikeuksia ulkomaankomennukselle lähtijälle tarjotaan. Ulkomaantyöpolitiikan avulla yritys voi myös pienentää ulkomaantyön riskejä

sitouttamalla sen osaksi yrityksen muita henkilöstöprosesseja. (Hellsten 2009, 36; Suominen 2003, 170.)

Ulkomaantyöpolitiikka tulisi laatia kirjallisena, mutta sen muoto ja kattavuus määräytyvät yrityksen omien vaatimusten ja tavoitteiden perusteella. Ulkomaantyöpolitiikka voidaan täydentää erilaisten yksityiskohtaisten ohjeiden avulla. Ulkomaantyöpolitiikka on johtoryhmätason linjaus yrityksen ulkomaanjaksojen ja komennusten ehdoista ja toimintatavoista. (Hellsten 2009, 36-37.)

6.3 Mitä suomalaisille sattuu ja missä?

Philippe Lunetta käsittelee *International Journal of Injury Control and Safety Promotion* lehdessä julkaistussa artikkelissa (Lunetta 2010) suomalaisten ulkomailla tapahtuvia kuolintapauksia vuosina 1969 - 2007. Tutkimuksen mukaan tuona aikana 6894 suomalaista kuoli ulkomailla. Eniten kuolintapauksia sattui Espanjassa, Ruotsissa ja Thaimassa, joissa tapahtui 40,3 % kaikista tapauksista. Suurin yksittäinen kuolemaan johtanut syy oli sydänperäinen sairaus. Tapaturmaisista kuolintapauksista oli 26,7%. Suurimmat tapaturmaisen kuoleman aiheuttaneet syyt olivat liikenneonnettomuus ja hukkuminen, joiden osuus oli yli 50 % tähän ryhmään luokituvista tapauksista. Eniten kuolemaan johtaneita liikenneonnettomuuksia sattui Venäjällä, Saksassa ja USA:ssa ja hukkumisonnettomuuksia Espanjassa, Portugalissa, Kreikassa ja Turkissa. Erityisen huomioin arvioista tutkimuksessa oli, että sen mukaan suomalaiset matkailijat kuuluvat korkean loukkaantumisriskin ryhmään vertailuluvun ollessa 73,5 tapaturmaista kuolemantapausta / 100 000 henkilötyövuotta. Tutkimuksen perusteella esitettiin erityistä panostusta liikenneturvallisuuden huomioimiseen ja hukkumiskuolemien ehkäisemiseen. (Lunetta 2010, 161-168.)

6.4 Riskienarviointi ja -hallinta korkeakoulun turvallisuusjohtamisen keskiössä

Riskienhallinnan tavoitteena on johtaa ja kontrolloida organisaation riskejä tehokkaasti. Erään (Berg 1996, 44) määritelmän mukaan riskienhallinnan tarkoitus on minimoida tunnetuista riskeistä aiheutuvat menetykset ja sitä kautta turvata yrityksen tai organisaation taloudellinen tulos ja toiminnan jatkuvuus. Kyseessä on siis laaja kokonaisuus, jonka kautta saavutetaan organisaation tavoitteiden mukainen turvallisuustaso, jossa riskeistä aiheutuvat kustannukset ja riskienhallintaan käytetyt resurssit ovat organisaation johdon määrittämällä tasolla.

Yleisesti hyväksytyt riskienhallintastandardit ovat yksi tapa järjestää organisaation riskienhallinta. Standardeja voidaan käyttää sellaisenaan tai soveltuvin osin. Riskienhallintastandardit noudattavat pääosin samaa perusrunkoa, jossa toistuvat seuraavat pääkohdat:

1. Määritetään riskienhallinnan tavoitteet
2. Tunnistetaan riskit
3. Arvioidaan riskit vaikutuksen ja todennäköisyyden suhteen
4. Suunnitellaan ja toteutetaan riskienhallintatoimenpiteet.

(Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki 2016, 30.)

Standardien suurin hyöty Ilmosen ym. (2016) mukaan on se, että niiden avulla organisaatio voi luoda yhteisen sanaston ja metodologian ja näin saavuttaa systemaattisen, ymmärrettävän ja toistettavan lähestymistavan riskienhallintaan (Ilmonen ym. 2016, 30).

SFS-ISO 31000 standardin mukaan organisaatiolla olisi oltava koko organisaation kattava riskienhallintasuunnitelma, jolla varmistetaan, että riskienhallintapolitiikka toteutetaan ja sisällytetään kaikkiin organisaation käytäntöihin ja prosesseihin. SFS-ISO 31000 Standardin mukaiset riskienhallinnan periaatteet ovat:

- Riskienhallinta luo lisäarvoa ja säilyttää sen
- Riskienhallinta on olennainen osa kaikkia organisaation prosesseja
- Riskienhallinta on osa päätöksentekoa
- Riskienhallinnan lähtökohtana on epävarmuuden huomioon ottaminen
- Riskienhallinta on järjestelmällistä, jäsennettyä ja ajantasaista
- Riskienhallinta perustuu parhaaseen saatavilla olevaan tietoon
- Riskienhallinta toteutetaan organisaation tarpeiden mukaan
- Riskienhallinta ottaa inhimilliset ja kulttuuriset tekijät huomioon
- Riskienhallinta on avointa ja kattavaa
- Riskienhallinta on dynaamista, toistuvaa ja muutoksiin reagoivaa
- Riskienhallinta tukee organisaation jatkuvaa kehittymistä

Kokonaisvaltaisella turvallisuuden hallinnalla varmistetaan, että organisaation toimiva johto päätöksiä tehdessä ovat tietoisia toimintaan liittyvistä uhkista ja riskeistä. Toisin sanoen toimintaan sisältyvistä riskeistä ollaan tietoisia parhaalla mahdollisella tavalla ja niihin osataan varautua organisaation eri tasoilla. Riskeihin liittyvät varautumistoimet ja resurssit ovat suhteutettu organisaation perustehtävään ja sen eri toimintojen kriittisyysluokitukseen. Kaiken edellytyksenä on yhteinen ymmärrys siitä, että turvallisuus ei ole pysyvä tila vaan jatkuva prosessi.

7 Tulokset

Käsittelen tiedonhankinnan kautta saavutettujen tulosten ja niiden kautta johdettujen kehittämissuositusten kokonaisuutta ilman "henkilökunta - opiskelija"- erottelua. Tämä linjaus on tehty tietoisesti vaikka vastuiden suhteen on löydettävissä myös lainsäädännöllisiä eroja. Perusteluna tälle valinnalle on turvallisuustason kehittäminen koko organisaatiossa ja kaikilla toiminnan tasoilla. Yhtenäisten toimintamallien kautta saavutetaan myös selkeä riskilähtöinen prosessi. Erot toimintamalleissa opiskelijoiden ja henkilökunnan välillä tulee kuitenkin huomioida ammattikorkeakoulun tarkemmissa ohjeistuksissa, kuten ainakin henkilökunnan matkustussäännöt ja opiskelijoiden vaihtoon lähtijän opas.

Tiedonhankinnan keskeisin menetelmä oli teemahaastattelut. Haastattelujen tarkoitus oli selvittää verrokkiorganisaatioiden nykytilaan ulkomaanjaksojen riskienhallinnan, koulutuksen, ohjeistuksen ja muun materiaalin, sekä toimintakäytänteiden osalta.

7.1 Teemahaastattelujen tulokset

Käytin tutkimukseni tausta-aineiston hankinnassa tiedonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Haastattelujen teemoina olivat seuraavat:

1. Korkeakoulun turvallisuusjohtaminen yleisesti
2. KV-toiminnot ja turvallisuus
3. Ulkomaanjaksojen turvallisuushaasteet ja toimintamallit

Haastateltaviksi valikoitui kahden verrokkiorganisaation turvallisuuden johtotehtävissä toimivia ja kansainvälisessä yksikössä työskenteleviä henkilöitä. Lähtötilanteen kartoittamiseksi käytin saamaa teemahaastattelurunkoa myös Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa, jossa haastateltaviksi valitsin entisen KV-päällikön sekä nykyisen KV-koordinaattorin. Kaikkiaan tietopohjaa kartoittava teemahaastattelu käytiin seitsemän ihmisen kanssa. Taulukossa 2 on kuvattu teemahaastattelujen keskeisimmät löydökset.

7.1.1 Korkeakoulun turvallisuusjohtaminen yleisesti

Haastattelujen perusteella korkeakoulujen turvallisuusjohtamisjärjestelmät koetaan olevan monelta osin vielä muotoutumisvaiheessa. Turvallisuutta koordinoimaan on erilaisia työryhmiä, joissa on mukana myös korkeakoulun ylintä johtoa. Haastateltavien organisaatioissa on turvallisuustyön operatiivisessa vastuussa kokoaikainen työntekijä. Haasteena turvallisuuden henkilöitymisessä on erään haastateltavan mukaan se, että turvallisuustyö nähdään irrallisena

substanssista, jonka kautta voi organisaatiossa muodostua kuva, että ”joku muu hoitaa turvallisuutta”. Haastateltava 2 kuvasi turvallisuusasioiden implementointiprosessia seuraavasti:

”Turvallisuusasiat pitää tehdä näkyväksi organisaatiossa. Se ei saa olla pelkäämään asiantuntijan mapissa olevia suunnitelmia ja toimintaohjeita vaan enemmänkin ajatuksella kaikki tieto avoimesti kaikille. Pidämme turvallisuustietoutta yllä ja puheissa julkaisemalla kerran kuukaudessa tiiviin turvallisuustiedotteen kaikille organisaation jäsenille.” (haastateltava 2)

Organisaatiossa koetaan, että turvallisuustyötä tekevien täytyy vielä entistä enemmän toimia pelottelun sijaan positiivisina kannustajina turvallisempiin toimintamalleihin. Koulutusta ja näkyvyyttä tulee tarjota monella alustalla. Verkkokurssit, face to face-koulutus, tapahtumat ja turvallisuusteemaviikot ovat tärkeä osa kokonaisuutta. Joillekin toimii toinen paremmin joten monta lähestymistapaa tarvitaan. Haastateltavan 1 mukaan tunnistettu ongelma on se, että pääsääntöisesti juuri valveutuneet ja turvallisuusorientoituneet ihmiset perehtyvät huolellisesti oheisiin ja osallistuvat koulutuksiin.

”Miten saadaan myös se huolettomampi osa henkilökunnasta ja opiskelijoista osallistumaan turvallisuusinfoihin ja koulutuksiin?” (haastateltava 1)

”Haaste on myös niin sanottu akateeminen vapaus. Korkeakoulussa henkilökunta ei välttämättä ole aina helposti työnantajan ohjattavissa ja esimerkiksi turvallisuusasioiden osalta korostuu oma valveutuneisuus enemmän kuin työnantajan pakottaminen.” (haastateltava 2)

Korkeakoulujen käytössä on erilaisia sähköisiä työkaluja esimerkiksi riskienarviointiin, turvallisuushavaintojen ilmoittamiseen, sekä häiriö- ja erityistilanneviestintään. Turvallisuuskoulutuksia järjestetään haastattelujen perusteella kattavasti eri kohderyhmille.

7.1.2 KV-toiminnot ja turvallisuus

Kansainvälistyminen näkyy voimakkaasti haastateltavien edustamien organisaatioiden strategiassa. Euroopan ulkopuolisten kohteiden määrät ovat voimakkaassa kasvussa. Myös koulutusvienti on nostanut merkitystään. Korkeakoulutuksen kansainvälistyminen tuo väistämättä uusia haasteita turvallisuudesta vastaavien työpöydälle. On tärkeää tunnistaa ne tapahtumat, joissa korkeakoululla on toimintavelvollisuus ja vastuu ja toisaalta ne joissa ei ole.

”Organisaatiossa turvallisuusasiat ovat korostuneet viime vuosien aikana maailmalla esiin tulleiden tapausten kautta.” (haastateltava 1)

Vaikka haastateltavien organisaatioissa oli käyty runsaasti keskustelua vastuukysymysten osalta liittyen ulkomaanjaksojen aikana esiintyneisiin kriisi- ja erityistilanteisiin, vastuukysymys koettiin edelleen epäselväksi. Kokonaisuutta on pohdittu niin lainsäädännöllisen kuin moraalisenkin vastuun näkökulmasta. Moraalinen ja eettinen vastuu nousi haastatteluissa esille erityisesti opiskelijoiden ulkomailla sattuneissa ongelmatilanteissa. Haastateltavien yhteisen näkemyksen mukaan korkeakoulu ei voi, ainakaan eettisesti toimiessaan, jättää opiskelijoita maailmalla niin sanotusti oman onnensa nojaan, vaikka suoranaista lakiin perustuvaa vastuuta ei tilanteessa oppilaitoksella olisikaan. Haastateltava 5 kuvaa eettistä vastuuta seuraavasti:

”Näen vahvasti, että myös lähettävällä koululla on vastuu siinä tilanteessa, että ulkomaanjaksolle lähtenyt opiskelija kokee kohdemaassa turvattomuutta. Kannamme kyllä huolta ja myös vastuuta näissä tilanteissa. Kollegoiden kanssa keskustellessa on tullut kuva, että monet meistä kyllä lauantai-iltana kotona alkaa tsekkaamaan keitä opiskelijoita on Lontoossa huomattessaan uutisista siellä tapahtuneen terroristi-iskun tai muun vastaavan tilanteen.” (haastateltava 5)

Haastateltava 4:n mukaan moraalisen vastuun kantaminen voi mennä myös liian pitkälle:

”Meillä moraalinen vastuu on ollut vahva ja vuosien varrella ehkä jopa mennyt paapomisen puolelle. Kyse on kuitenkin täysi-ikäisten ihmisten omista päätöksistä ja valinnoista. Nyt kun toimintaamme on alettu muutoinkin enemmän vertailemaan muihin korkeakouluihin on ehkä perusteltua kysyä kuinka kustannustehokasta sellainen toiminta sitten on...” (haastateltava 4)

7.1.3 Ulkomaanjaksojen tuomat turvallisuushaasteet ja toimintamallit

Sekä haastateltavat 2 ja 3, että myös haastateltava 5 toivat esille ohjeistuksen ajantasaisuuden merkityksen. Kohdemaiden tilanteissa voi tapahtua nopeitakin muutoksia, mutta myös oman korkeakoulun organisaatiomuutokset ja henkilövaihdokset voivat vaikuttaa oleellisestikin prosessien toimivuuteen. Myös partnereiden yhteystiedot on pidettävä ajan tasalla.

Haastateltavan 3 mukaan organisaatiossa laadittu erillinen KV-kriisiohje on todettu toimivaksi ratkaisuksi. Tiiviissä muodossa esitetyt toimintamallit eri tyyppisiin tilanteisiin antavat perustyökälyt tilanteen käynnistyessä. Organisaatiossa 2 oli tunnistettu tilannejohtamiseen liittyvät kehittämistarpeet. Haastateltava 3 pitäisi tärkeänä jopa varata kampukselta tilannejohtamiselle oikein varusteltu tila ja tarvittavat välineet. Organisaatiossa tulisi myös tehdä päätös jatkuvan päivystysjärjestelmän ylläpitämisestä. Tämän hetken tilanne, jossa päivystys perus-

tuu työntekijöiden työhön sitoutumiseen ja tätä kautta omaan vapaaehtoisuuteen, ei ole pitkässä juoksussa kestävä. Myös tilannejohtamiseen hankitussa tietojärjestelmässä on esiintynyt haasteita. Järjestelmä on sinällään toimiva mutta harvoin käytettynä se jää käyttäjälle vieraaaksi. Haastateltava 3 kuvaa tilannejohtamiseen hankitun tietojärjestelmän haasteita seuraavasti:

”Työntekijä käyttää normaalissa työssään noin kahtakymmentä eri tietojärjestelmää päivittäin. Jos sitten on yksi järjestelmä, jota työntekijän pitäisi kyetä käyttämään paineisessa tilanteessa viiden vuoden välein, tullaan ison ongelman eteen. Kukaan ei saa edes koko ohjelmaa auki. Tilannejohtamisessa ei kuitenkaan voi mennä pelkästään tietojärjestelmä edellä.” (haastateltava 3)

Molemmissa verrokkiorganisaatioissa on linjattu, että henkilökohtainen riskianalyysi tehdään aina matkustettaessa maihin, joissa on kohonnut riskitaso. Riskianalyysin perusteella sekä opiskelijan että henkilökunnan lähtö ulkomaanjaksolle voidaan myös kokonaan evätä. Ulkomaanjaksolle lähtijä voidaan laaditun riskianalyysin perusteella kutsua keskusteluun, jonka tavoitteena on erityisesti parantaa riskitietoisuutta. Haastateltavan 1 esiin nostamassa esimerkkitapauksessa lähtölupa opiskelijalle korostuneen riskin maahan sallittiin, mutta keskustelussa sovittiin, että opiskelija voidaan rehtorin päätöksellä kutsua takaisin ja vaihto näin keskeyttää. Organisaatiossa 2 korkean uhkatason maihin matkustavat opiskelijat tekevät turvallisuuskatsauksen (riskienarviointi) kohteesta, joka pitää sisällään seuraavat osa-alueet:

1. Matkustajan tiedot
2. Ajankohta
3. Kuvaus matkasta ja tarkoituksesta
4. UM:n matkustustiedote
5. Erityishuomiot

Haastateltava 2 nosti esille haasteen kohdemaiden tilannekuvan ylläpidosta. Tietoa kohdemaiden turvallisuustilanteesta on runsaasti saatavilla, mutta tiedon suodattaminen on tärkeää. Haastateltava kuvasi tilannetta seuraavasti terrorismiesimerkin näkökulmasta:

*”Pelkästään ulkoministeriön matkustustiedotteita seuraavalle voi tulla helpos-
ti esimerkiksi terrorismin osalta kuva, että ei juuri uskalla matkustaa minnekään. Kohdemaiden turvallisuustilannetta täytyy seurata kokonaisvaltaisemmin, käyttäen useita lähteitä ja suodattaen tätä tietoa organisaatiossa ymmärrettävämpään muotoon.”* (haastateltava 2)

Opiskelijat saavat molemmissa verrokkikorkeakouluissa ennen ulkomaanjaksoa kaikki saman koulutuspaketin riippumatta siitä, mihin maahan ovat menossa. Koulutuspaketti toteutetaan 2-5 op kurssina osin verkkototeutuksena. Koulutuksessa käsitellään turvallisuusasioita melko yleisellä tasolla. Tiettyjä eroja on myös koulutusaloittain. Terveysalan opiskelijat saavat Afrikan maiden osalta vaihtoa organisoivan verkoston oman koulutuspaketin liittyen terveystieteisiin ja työskentelyyn hoitolaitoksissa.

Yleisesti kokemus kansainvälistymisen tuomista turvallisuushaasteista on mielikuvien tasolla muuttunut johtuen erityisesti Euroopassa tapahtuneista terroristi-iskuista. Kokemus on, että mitä tahansa voi sattua missä tahansa. Tämä on aiheuttanut enemmän sisäistä keskustelua siitä, ketä voidaan lähettää kohonneen riskin maihin. Haastateltava 2 mukaan organisaatio on evännyt myös henkilökunnan ulkomaanmatkoja riskienarviointiin perustuen.

Tiettyjä haasteita on havaittu myös asenteissa ja elämän hallintaan liittyvissä kysymyksissä. Haastateltava 3 nostaa esille juuri elämänhallintaan liittyvien ongelmien määrällisen nousun myös ulkomaanjaksojen aikana. Näissä tilanteissa korostuu yhteistyö partnerioppilaitosten kanssa.

"Aikuisten opiskelijoiden kyseessä ollessa vastuukysymykset näissä elämän hallintaan liittyvissä ongelmatilanteissa koetaan erittäin haasteelliseksi". (haastateltava 3)

Niin sanotut vastuulliset ulkomaanjaksolle lähtijät tutustuvat huolella ohjeisiin ja huolettomampi osa opiskelijoista ei ohjeisiin perehdy. Organisaatioissa oli pohdittu, millä kaikilla opiskelijat saataisiin tutustumaan materiaaleihin ja osallistumaan infoihin, minkä kautta organisaatiossa 1 päädyttiin toimintamalliin, että opiskelijoiden orientaatiokurssi on edellytys myönteiselle rahoituspäätökselle.

Haastateltava	Organisaatio	Tehtävä	Keskeiset nostot
1	1	kansainvälisten palveluiden päällikkö	<ul style="list-style-type: none"> - "eksoottisten" kohteiden voimakas lisääntyminen uuden Global Mobility ohjelman myötä. - Kaukokohteet kiinnostaa, Euroopan kiinnostus hiipuu. - Korkeakoululta tarvitaan vastuunottoa: Ketä voi lähettää korkean riskin maihin? - Ongelmatiikka: Vastuulliset vaihtoon / ulkomaanjaksolle lähtijät tutustuvat ohjeisiin ja huolettomat puolestaan eivät...

2	1	erityisasiantuntija, turvallisuus ja HR	<ul style="list-style-type: none"> - Jatkuva turvallisuuden näkyvänä pitäminen monella foorumilla on homman "ydin". - Vastuiden tunnistaminen tärkeää. Kaikkien osallisten on tunnistettava omat vastuunsa kv-kriiseissä ja erityistilanteissa.
3	2	toimitila- ja turvallisuusasiantuntija	<ul style="list-style-type: none"> - Työmatkustaminen on työnantajan linjaama kokonaisuus, jonka riskit täytyy tunnistaa ja arvioida. Työmatka ei ole lomamatka. - Liikkumisen turvallisuus korkean riskin maissa: Mitä välineitä, lentoyhtiöitä, hotelleja jne. käytetään? - Palaute kerättävä jos matkan aikana ollut ongelmia ja ohjeistusta päivitettävä palautteiden perusteella.
4	2	Lehtori (KV-harjoitteluista vastaava)	<ul style="list-style-type: none"> - Opiskelijoiden kv-valmennuskurssin (5 op) keskeisenä osana on kattava turvallisuus- ja terveysosio. - Organisaation linjattava onko 24/7 päivystysnumeroa. Jos ei ole, tästäkin tehtävä tietoinen päätös.
5	2	KV-koordinaattori	<ul style="list-style-type: none"> - Opiskelijoiden "sopivuus" vaihtokohteeseen huomioitava. - Matalan kynnyksen yhteydenottamiseen kannustaminen ongelmien ilmetessä. - KV-henkilöstön voimakas sitoutuminen ja velvollisuudentunto ulkomaanjaksoilla olevia opiskelijoita kohtaan.
6	Xamk	ent. KV-päällikkö	<ul style="list-style-type: none"> - Voimassa olevat käytänteet Xamk:ssa vaihtelee kampuksittain. Voimassa edelleen kahden yhdistyneen korkeakoulun vanhoja käytänteitä. - Vaihtoonlähtöhaastattelut tulisi ottaa käyttöön kaikilla kampuksilla. - Vastuut tunnistettava ja kirjattava.
7	Xamk	KV-koordinaattori	<ul style="list-style-type: none"> - Prosessi epäselvä ulkomailla tapahtuneissa kriisitilanteissa. Kenet pitää tavoittaa, jotta päätöksiä voidaan tehdä? - Painopiste oltava ennen ulkomaanjaksoa tehtävissä toimissa. - Esimiesten vastuu henkilökunnan matkan

			hyväksyjänä. Esimiehillä tulee olla riittävät tiedot kohdemaan turvallisuustilanteesta.
--	--	--	---

Taulukko 2: Teemahaastattelujen keskeiset löydökset.

7.1.4 Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun lähtötaso

KV-päällikkönä aikaisemmin työskennelleen haastateltavan näkemyksen mukaan turvallisuusjohtaminen ja siihen liittyvät vastuut näyttäytyvät organisaatiossa epäselvinä, osin muusta toiminnasta irrallisina toimintoina. Vastuiden osalta tarkennusta vaaditaan erityisesti kriisitilanteissa, jottei vastuu kaadu sellaisten toimijoiden harteille, joilla ei ole riittäviä resursseja ja toisaalta valmiuksiakaan asian hoitamiseen.

KV-vaihtojen osalta opiskelijat pyritään ohjaamaan turvallisuustasoltaan korkeamman tason maihin, mutta riskienarviointiprosessissa on puutteita. Järjestelmällistä työkalua tai toimintamallia kohdemaan riskienarviointiin ei ole ollut käytössä. Myös esimerkiksi vaihtoprosessiin kuuluva haastattelukäytäntö vaihtelee korkeakoulun sisällä. Toisella kampuksella kaikki vaihtoon lähtevät opiskelija haastatellaan, mutta toisilla kampuksilla vastaavaa käytännettä ei ole. Erilaiset mallit johtuvat kahden yhdistyneen ammattikorkeakoulun vanhoista erillisistä malleista.

Hyvänä toimintamallina haastateltava mainitsi aikaisemmin käytössä olleen Go Abroad -vaihtoonlähtövalmennuksen, joka oli useamman ammattikorkeakoulun yhteiskäytössä oleva toimintamalli. Valmennuksessa oli oma osio, jossa käsiteltiin ulkomaanjakson turvallisuusasioita kattavasti. Haastateltavan mielestä korkeakoululla on velvollisuus toimia aktiivisesti vähintäänkin opiskelijan herättelijänä myös turvallisuusasioiden osalta ennen ulkomaanjaksolle lähtöä.

Haastateltavan mukaan toimintamallissa täytyy aina huomioida myös opiskelijan oma ohjauksen vastaanottohalukkuus, sillä kyseessä on kuitenkin täysi-ikäisen tekemä oma päätös ulkomaille lähtemisestä. Vastuu omasta turvallisuudesta tulee olla myös korostuneesti esillä niin mahdollisessa verkkokoulutuksessa kuin myös haastatteluissa ja info-tilaisuuksissakin.

KV-koordinaattorina työskentelevän haastateltavan mukaan erityisesti kehitettävää on oppilaitoksen roolien ja vastuiden kirkastamisessa. Haastateltava mainitsee myös, että vaikka KV-palvelut on yhden esimiehen alla toimiva yksikkö tuottaen palveluja koko ammattikorkeakoululle, niin edelleen on erilaisia toimintamalleja vanhojen yhdistyneiden korkeakoulujen ajoilta. Tästä esimerkkinä haastateltu nostaa esille vaihtoonlähtöhaastattelujen suorittaminen

kaikille lähteville opiskelijoille. Lähtöhaastattelussa tulee haastateltavan mukaan huomioiduksi myös turvallisuusasiat, jolloin riskimaahan matkustavan opiskelijan kanssa voitaisiin nostaa keskusteluun myös henkilökohtaisen riskienarviointi-lomakkeen täyttäminen.

Haastateltava pitää tärkeänä, että KV-turvallisuuden kehittämisen painopiste on ennen matkaa tapahtuvan informaation, ohjeiden ja toimintamallien kehittämisessä niin opiskelijoiden kuin myös henkilökunnan osalta. Henkilöstöliikkuvuuden osalta tulee nostaa keskusteluun myös esimiesten vastuu matkan hyväksyjinä. Esimiehillä tulee olla riittävät tiedot ja taidot ja myös toimintakyky selvittää kohdemaan turvallisuustilannetta ja tarvittaessa evätä matkustuslupa riskien noustessa liian korkeaksi. Myös matkustavan henkilöstön omaa vastuuta täytyy selkiyttää. Käytännön esimerkkinä tästä haastateltava mainitsee tapauksen, jossa kohdemaassa jo olevan henkilön matkasuunnitelma hänestä riippumattomista syistä nopeasti ja oleellisesti muuttuu ja esimerkiksi hotellia joudutaan vaihtamaan tasoluokitukseltaan huomattavasti heikompiin hotelliin. Henkilöllä on tällöin velvollisuus informoida oleellisesti muuttuneesta ja näin myös turvallisuuteen vaikuttavasta matkasuunnitelmasta työnantajalle, joka voi tarvittaessa ryhtyä muutoksen vaatimiin toimenpiteisiin esimerkiksi kohdemaassa olevan partneriverkoston apunaan käyttäen.

7.2 Haastattelujen tulosten johtopäätökset

Verrokkiorganisaatioiden asiantuntijahaastattelujen kautta muodostui toimintatutkimuksen keskeisin viitekehys sekä toisaalta tutkimuksen tavoite selkiytyi. Haastateltavat kertoivat avoimesti oman korkeakoulun turvallisuusjohtamisjärjestelmästä, toimintamalleista ja myös vielä kehitystä vaativista turvallisuustoiminnoista. Arjessa esiin tulleiden todellisten haastavien tilannekuvausten kautta sain arvokasta pohjatietoa omaa kehittämistyötäni varten.

Kohdeorganisaatiossa tehtyjen haastattelujen kautta sain tärkeää tietoa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun lähtötilanteessa KV-toimintojen turvallisuusjohtamisen kehittämisen näkökulmasta. Kaikkien haastatteluihin osallistuneiden kokeneiden henkilöiden avulla case-tutkimuksen kehittämistoimien fokus tarkentui. Seuraavat kolme pääkohtaa valikoituivat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa keskeisimmiksi kehittämiskohteiksi;

1. Vastuiden tunnistaminen
2. Riskienarviointimallin käyttöönotto
3. Kehittämistoimet ennen ulkomaanjaksoa: ohjeet ja koulutus

7.3 Vastuiden tunnistaminen

Ammattikorkeakoululain 24 a §:n mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, joka pitää sisällään sekä henkisen, että fyysisen turvallisuuden. Koulutuksen järjestäjän tulee vastata tämän velvollisuuden toteuttamisesta. (Ammattikorkeakoululaki 932/2014.) Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön ja työturvallisuuslainsäädäntö muodostavat perustan turvalliselle työympäristölle oppilaitoksissa. (Paasonen 2012, 107-108.)

Työsopimuslaissa työnantaja veloitetaan huolehtimaan työntekijän työturvallisuudesta niin kuin työturvallisuuslaissa säädetään. Työturvallisuuslaissa (2002/738, 8§) määritetään työnantajalle yleinen huolehtimisvelvoite, jonka mukaan työnantaja on tarpeellisilla toimenpiteillä velvollinen huolehtimaan työntekijän turvallisuudesta ja terveydestä työssä.

Työturvallisuuskeskuksen tulkinnan mukaan (Työturvallisuuskeskus, 2017) lähtökohta lainsäädännön osalta on, että kohdemaassa työntekijän on voitava tehdä työ yhtä turvallisesti kuin lähtömaassa. Toisaalta työnantajan vastuuta on kuitenkin rajattu Työturvallisuuslain 8 § 2 momentissa, jonka mukaan rajaavina tekijöinä otetaan huomioon epätavalliset ja ennalta arvaamattomat olosuhteet, joihin työnantajalla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa.

Tosiasia on, että näiden säädösten soveltaminen sellaisenaan ulkomaanvaihtoihin ja harjoitteluihin on vähintäänkin haasteellista. Miten korkeakoulu voi varmistua ulkomaanjaksolle lähtevien opiskelijoiden tai työntekijöiden turvallisuudesta koko jakson aikana? Paasonen (2012, 110) mukaan työturvallisuuslain nojalla työnantajalta voidaan edellyttää aiheellisia varotoimenpiteitä, joiden laajuutta ja valintaa arvioitaessa tulee huomioida kohtuullisuus ja suhteellisuusperiaatteet. Tutkimuksen kannalta keskeinen kysymys on, että mitä korkeakoululta voidaan kohtuudella vaatia opiskelijoiden ja työntekijöiden ulkomaanjakson turvallisuuden varmistamiseksi ja miten tämän vaatimuksen täytyminen voidaan tarvittaessa osoittaa? Oma tulkintani on, että työnantajan vastuu on tiedostaa ja analysoida mahdollisuuksiensa mukaan ulkomailla työskentelyyn liittyvät riskit sekä aktiivisesti kertoa niistä työntekijöille.

Myös Ahvenjärvi (2015) pohtii organisaation vastuuta mainitun Työturvallisuuslain soveltamisen näkökulmasta. Ahvenjärven mukaan alan kirjallisuus kehottaa organisaatiota kartoittamaan matkustamisen riskejä ja tekemään myös maakohtaisia analyyskejä, mutta lopullinen vastuu matkustusturvallisuudesta on työntekijän harteilla, joka omalla matkustuspäätöksellään hyväksyy matkaan liittyvät riskit. Pidän tärkeänä punaisena lankana ajatusmallia siitä, että korkeakoulu pelkästään olettaa aikuisen, "fiksun" ja kielitaitoisen opiskelijan tai työntekijän pärjäävän, kiinnittämättä mitään huomioita ulkomaanjaksoon liittyviin riskeihin on myös lainsäädännöllisesti tarkastellen väärä. Organisaation tulee voida dokumentoidusti osoittaa kantaneensa osavastuun Työturvallisuuslain yleisen huolehtimisvelvoitteen mukaisesti.

Myös ulkomaanjakson kohdemaan riskienarvioinnissa on huomioitava vastuu. Riskien arviointia edellytetään työturvallisuuslainsäädännössä, jonka mukaan arviointi luo myös vastuu toimenpiteiden toteuttamisesta ja tilanteen seuraamisesta. Vaarojen ja haittojen selvittäminen on osa työnantajan huolehtimisvelvollisuutta ja työpaikan työsuojelutoimintaa. Työnantaja vastaa vaarojen selvittämisestä ja arvioinnista ja voi valita menetelmän, joka sopii työpaikalle parhaiten. Työturvallisuuskeskuksen ohjeistuksen (2017) mukaan työnantajan on myös tarjottava työntekijälle tietoa siitä, miten riskit voi parhaalla mahdollisella tavalla välttää ja työ tehdä turvallisesti kohdemaasta riippumatta. (Työturvallisuuskeskus, 2017).

Kuten haastatteluissakin tuli esille, on olemassa useita esimerkkitapauksia siitä, että kohdemaan turvallisuustilanteen tai matkasuunnitelman muutos aiheuttaa työntekijään tai opiskelijään kohdistuvan turvallisuusriskin olennaisen kohoamisen. Näissä tilanteissa voitaneen soveltaa Työturvallisuuslain (738/2002, 19§) säännöstä työntekijän ilmoitusvelvollisuudesta. Kyseisen säännöksen mukaan työntekijän on viipymättä ilmoitettava työnantajalle työolosuhteissa havaitsemistaan vioista ja puutteellisuuksista, jotka voivat aiheuttaa haittaa tai vaaraa työntekijän turvallisuudelle tai terveydelle. Voidaankin todeta, että työmatkan alettua on työntekijöillä itsellään paras ja ajantasaisin tieto kohdemaassa työskentelyn turvallisuus- ja terveysriskeistä. Työturvallisuuskeskuksen (2017) mukaan työntekijöitä onkin syytä muistuttaa työpaikan matkustusohjeissa työturvallisuuslainmukaisista velvoitteistaan. Tämän kautta työnantaja voi osoittaa yrittäneensä selvittää ja arvioida työn vaarat parhaan kykynsä mukaisesti.

Korkeakouluilla on pääosin vakioidut yhteistyökumppanit kohdemaissa, joiden osalta on tärkeää että tieto kumppaneista ja niiden yhteystiedoista löytyy tarvittaessa nopeasti. Yksi selkeä keino työnantajan näkökulmasta turvallisuuden parantamiseksi riskimaissa, on rajoittaa henkilöiden liikkumista kohdemaassa alueellisesti tai velvoittaa käyttämään ennalta kartoitettuja ja turvallisiksi todettuja majoitus- ja kuljetuspalveluja.

Hellsten (2009) muistuttaa, että ulkomaantyössä sovelletaan työntekomaan työturvallisuutta koskevaa lainsäädäntöä. Huomioitavaa on, että EU:n sisällä työturvallisuusdirektiivien vaikutuksesta säädökset eivät poikkea merkittävästi toisistaan, kun taas matkustettaessa EU:n ulkopuolelle voi työturvallisuuden taso ja sitä koskevat säädökset poiketa merkittävästikin Suomen säädöksistä. (Hellsten 2009, 205.)

Vaikka matkustusturvallisuuden osalta osin onkin kyse vapaaehtoisesta varautumisesta, tulee myös työnantajan ja korkeakoulun eettisen vastuun näkökulma huomioida. Paasonen (2012) mukaan oppilaitoksilla on yhteiskunnallinen, oikeudellinen ja eettinen vastuu. Eettiseen vastuuseen lukeutuu myönteisen ja yleisen hyvän edistämiseksi tarkoitettu toiminta, johon ei pakota mikään säännös tai muu velvoite. (Paasonen 2012, 103.)

Mahdollisen onnettomuuden sattuessa selvitetään aina organisaation johdon osuus mahdollisiin laiminlyönteihin. Tässä yhteydessä kartoitetaan, miten riskienhallinta on organisoitu ja onko tunnistettujen riskien vaikutuksia minimoitu riittävästi hallintatoimenpiteiden avulla. (Leppänen 2006, 132.) Tämän kautta organisaatiossa täytyy myös olla rohkeutta ja päätöksentekokykyä evätä esitetty ulkomaanjakso jos riskienarvioinnin perusteella siihen perusteet ovat olemassa.

Ulkomaantoimintojen turvallisuus on yksi yritysturvallisuuden osa-alue. Tarkempi tarkastelu osoittaa, että matkustusturvallisuus on lähtökohtaisesti vapaaehtoista varautumista, eikä sitä ole säädelty lainsäätäjän toimesta. Turvallisuudesta huolehtiminen perustuu paitsi yrityksen niin myös matkustajan itse suorittamiin toimenpiteisiin. Tämä sisältää työntekijöiden turvallisuustason takaamisen ulkomailla ja korkean riskitason poistamisen tai pienentämisen (Elinkeinoelämän keskusliitto 2015). Hellsten (2009) korostaa työhön opastuksen ja perehdytyksen merkitystä, jotka ovat keskeinen osa henkilöstöpolitiikkaa ja työturvallisuutta. Ulkomaanjakson osalta työn riskejä koskevat arviointivelvoitteet kuuluvat työnantajalle. (Hellsten 2009, 205.)

Peltosen (2017) mukaan vastuukysymykset mahdollisissa kriisitilanteissa jakautuvat seuraavasti:

1. **Kohdevaltion vastuu** omien kansalaisten ja alueellaan olevien ulkomaalaisten turvallisuudesta.
2. **Jokaisen oma vastuu** matkapäätöksestään.
3. **Matkanjärjestäjän vastuu** valmismatkalain mukaisesti.
4. **Työnantajan vastuu** oman henkilöstönsä turvallisuudesta ja hyvinvoinnista.
5. **UM:n vastuu** "valvoa suomalaisten etuja ja oikeuksia ulkomailla" - kriisitilanteessa:
 - Henkilökohtaisen turvallisuuden suojaaminen
 - Tarvittaessa avustaminen kotiutuksessa
 - Yhteydenpito ja tiedon välittäminen

Suurlähetystölle kuuluvat tehtävät:

- Kansalaisten neuvominen
- Hädässä olevien suomalaisten avustaminen
- Valmius- ja evakuointisuunnittelu kriisitilanteita varten
- Matkustustiedotteiden ylläpitäminen
- Työnantajavelvoitteet omaa henkilökuntaa kohtaan, ml. tarvittaessa varmuusvarastot

Suurlähetystölle ei kuulu:

- Etsintä ja pelastusoperaatiot
- Sairaalalaskujen, hotellikulujen ym. laskujen maksaminen
- Suomalaisten turvallisuuden varmistaminen
- Matkustamisen kieltäminen tai rajoittaminen
- Varmuusvarastojen ylläpitäminen asemamaassa asuvia suomalaisia varten
- Oikeudenkäyntiin puuttuminen

Valtio ei vastaa evakuoinnin ja kotiuttamisen kustannuksista edes kriisitilanteissa. (Peltonen 2017.)

7.4 Riskienarviointimallin käyttöönotto

Usein yksittäiset tapahtumat vaikuttavat oleellisesti jonkin valtion leimaantumiseen turvatomaksi ihmisten mielissä. Valtion leimaaminen koontilistalle erityisen vaaralliseksi matkustuskohteeksi ei ole suositeltavaa. Kohteen vaarallisuus riippuu siis aina kulloisesta ajankohdasta ja matkailijan omasta toiminnasta. Keskeisiä kohdemaasta arvioitavia kokonaisuuksia ovat luonnonkatastrofit, poliittinen ja yhteiskunnallinen tilanne, uskontoon liittyvät erityispiirteet, terveysolot sisältäen eläinkunnan aiheuttamat tautiriskit. (Huhtala 2002, 18-21.)

Peltonen (2008, 123) puolestaan toteaa, että kohdemaan turvallisuusympäristön ymmärtämiseksi tulee hankkia monipulista tietoa useasta lähteestä. Tietoa tulee tarkastella aina kriittisesti, vaikka kyseessä olisikin viranomaisen ylläpitämä lähde. Parhaat ja ajantasaisimmat tiedot saa paikan päällä toimivilta tahoilta, joihin yhteydenottoa suositellaan erityisesti jos kyseessä on niin sanottu riskialue. Ennakointia ja henkilön omaa vastuun tunnistamista tulee painottaa. (Peltonen 2008, 123-124.)

Voidaankin todeta, että yhteistyö partnerioppilaitosten kanssa tiedon vaihtajana myös turvallisuustilanteen osalta on tärkeää. Lähettävän korkeakoulun tulee myös itse olla aktiivinen kohdemaan ja alueen turvallisuustilanteen selvittämisessä.

Kohdemaalla on kuitenkin aina myös suoria vaikutuksia esimerkiksi vakuutusturvaan. Ilman riskialuelajennusta organisaation matkavakuutus ei korvaa riskialueella sattuvaa vahinkoa, joka aiheutuu riskialueella olevista olosuhteista. Matkavakuutus on kuitenkin voimassa normaalisti ehtojen mukaisesti vahingoissa, jotka eivät millään tavalla liity riskialueella oleviin olosuhteisiin. (Vakuutusehdot, OP, 2017) Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun vakuutusyhtiö (OP Pohjola) ylläpitää ja julkaisee verkossa riskimaalista, joka kertoo, mitkä maat ja maiden alueet vakuutusyhtiö katsoo riskialueiksi. Riskimaalistan tausta-aineistona vakuutus-

yhtiö hyödyntää ainakin Suomen ulkoministeriön matkustustiedotteita. Listalla on sekä valtioita, mutta suurin osa rajoituksista koskee rajattuja alueita mainitusta valtiosta.

Esimerkin omaisesti mainittakoon Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun opiskelijavaihtojen kohdemaat, jotka ovat edellä mainitulla riskimaalilla helmikuussa 2018:

1. Kenia
2. Namibia
3. Nepal
4. Uganda
5. Zimbabwe

Riskienhallinnan peruseriaatteisiin kuuluu ennakointi ja vain tunnistettuja riskejä voidaan arvioida ja hallita. Myös matkustamiseen liittyvässä riskienhallinnassa ja riskien käsittelyssä on syytä erottaa toisistaan riskit, joiden todennäköisyyteen voidaan vaikuttaa ja toisaalta tunnistaa myös riskit, joihin ei juuri voida vaikuttaa. Tutkimuksen edetessä useassakin kommentissa on tullut esille ajatus ”mitä vaan voi sattua missä vaan”. Tämän tosiseikan tiedostaminen ei kuitenkaan poista sitä toista tosiseikkaa, että ennakointi, suunnittelu ja varautuminen ovat työkaluja, joilla voidaan oleellisesti vaikuttaa suureen osaan tunnistettuja riskejä.

Henkilökohtaisen riskienarvioinnin ottaminen osaksi kaikkia Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun ulkomaanjaksoja on tämän toimintatutkimuksen tuoma keskeisin prosessimuutos oppilaitoksen kansainvälisyystoimintoihin. Oli siis erittäin tärkeä luoda malli, joka palvelee sille asetettuja tavoitteita, mutta ei kuitenkaan rasita ydinprosesseja liikaa. Riskinä on, että mallista luodaan liian raskas ja se ei tule luontevaksi osaksi Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kansainvälisiä toimintoja.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoululle laadittu ulkomaanjakson henkilökohtainen riskienarviointi noudattaa aikaisemmin luvussa 7.3 kerrottua riskienhallintastandardin mukaista yleistä runkoa. Arvioinnin tavoite on turvallinen ulkomaanjakso ja sen avulla pyritään tunnistamaan ja arvioimaan kohdemaan riskit, sekä suunnittelemaan riskienhallintatoimenpiteet.

7.4.1 Henkilökohtaisen riskienarvioinnin tavoitteet

Vain tunnistettuja riskejä voidaan hallita. Riskien tunnistamisessa on tärkeää aktivoida ulkomaanjaksolle lähtijä itse selvittämään taustatietoja kohdemaasta ja siellä korostuneista riskeistä. Tiedon hankinnassa tulee käyttää useita lähteitä. Riskinarvio on aina tilannekohtainen, joten sama uhka tai vaara voidaan arvioida eri päivinä eri tavoin. Arviointilomakkeen suurem-

pi merkitys on johdattaa ulkomaanjaksolle lähtijä pohtimaan oman käyttäytymisen ja valintojen vaikutuksia esille nousseiden riskien hallitsemiseksi.

Tutkimuksen aikana pohdin tarkasti korkeakouluopiskelijan henkilökohtaisen ulkomaanjakson riskienarvioinnin laajuutta. Huomioitavaa on, että lomakkeen täyttää henkilö, jolle riskienarviointimenetelmät ja termistö eivät ole entuudestaan tuttuja. Tämän johdosta päädyin malliin, joka on selkeä ja tiivis, mutta käsittää kuitenkin keskeiset ulkomaanjaksoon sisältyvät riskit.

Yksi pohdittava kysymys on, missä vaiheessa ulkomaanjakson riskienarviointi tehdään. KV-koordinaattoreiden yhteinen käsitys tästä oli, että ”riittävän ajoissa”. Tällä tarkoitetaan ajankohtaa, jossa ulkomaanjaksolle lähteminen voidaan vielä perua ilman suuria taloudellisia menetyksiä. Käytännössä tämä tarkoittaa ennen sopimusten ja matkasuunnitelmien tekemistä ja lentolippujen tilaamista.

Tutkimuksen yhteydessä laadittiin sähköinen webropol-lomakemalli opiskelijan ja henkilökunnan henkilökohtaisen riskienarvioinnin tekemiseen. Esimerkin yhteydessä eräs lomakkeen täyttänyt opiskelija painotti, että riskienarviointi olisi pitänyt tehdä huomattavasti aikaisemmassa vaihtoonlähtöprosessin vaiheessa. Opiskelija oli jo tuossa vaiheessa tehnyt kaikki ulkomaanjaksolle liittyvät käytännön järjestelyt. Opiskelija mukaan, riskienarvioinnin yhteydessä paljastui kohdemaasta hänelle merkittäviä turvallisuuteen liittyviä tietoja, jotka olisivat saattaneet herkemmän ihmisen saamaan jopa perumaan kokonaan kyseiden ulkomaanjakson. Tämä tutkimuksen yhteydessä esiin tullut esimerkki osoitti, että riskienarviointimallille on todellinen tarve. Erityisesti opiskelijoiden todenmukainen ja ajantasainen tieto kohdemaan turvallisuustilanteesta vaihtelee merkittävästi.

7.4.2 Henkilökohtaisen riskienarvioinnin haasteet

Leppäsen (2006, 121) mukaan ensivaiheen riskien tunnistaminen on ennen kaikkea ideointia, jonka kautta pyritään hahmottamaan kokonaiskuva ilman kriittistä analysointia. Tämä on käyttöön otettavan mallin keskeisin tavoite. On huomioitavaa, että henkilökohtaiseen, ei asiantuntijan tekemään riskienarviointiin sisältyy haasteita, jotka arviointeja käsittelevien täytyy tunnistaa. Ihmisten kyky arvioida asioiden ”objektiivisia” riskejä on varsin rajallinen. Tutkimukset ovat osoittaneet, että riskin havaitseminen riippuu kontekstista, kulttuurista ja fyysisistä ympäristötekijöistä. (Borodzicz 2005, Flinkin, Hiltusen & Reimanin 2007, 223 mukaan.)

Pohdittaessa suhtautumista riskienarviointiin ja omaan turvallisuuteen, nousee usein esille myös asenteet. Asenne määritellään käyttäytymisen taustatekijäksi, joka linkittyy tiiviisti

henkilön persoonaan ja motivaatioihin. Asenne on kokemusten pohjalta opittu, joko positiivinen tai negatiivinen tunne tai mielentila, jolla on merkittävä vaikutus siihen, miten henkilö suhtautuu ihmisiin, asioihin tai tilanteisiin. (Sims 2002, 40.) Usein puhutaan ”turvallisuusmyönteisistä” tai ”turvallisuuskielteisistä” henkilöistä arvioitaessa organisaation edustajien asennetta turvallisia toimintatapoja tai kehittämishankkeita kohtaan.

Jos riskienarvioinnin yhteydessä havaitaan turvallisuuskielteistä suhtautumista, joko itse suunnitteilla olevaan ulkomaanjaksoon tai käsittelyprosessiin, on asenteisiin vaikuttaminen keskiössä niin yksilö- kuin organisaatiotason oppimisen saavuttamiseksi. Ennen riskienarvioinnin aloittamista tulee tehdä kaikki mahdollinen turvallisuuskielteisten osallistujien asenteiden muokkaamiseksi turvallisuusmyönteisempään suuntaan.

Flink ym. (2007) käsittelevät riskienhallinnan inhimillisiä tekijöitä teoksessaan Heikoin Lenkki. Teokseen on poimittu useista lähteistä subjektiiviseen riskienarvointiin vaikuttavia tekijöitä niin riskejä korostavin kuin myös väheksyvien tilanteiden osalta. Korostetulla fontilla merkityt ovat näkemykseni mukaan erityisen oleellisia pohdittaessa ulkomaanjakson riskienarvointia.

Riksejä korostetaan ja yliarvioidaan, jos:

- asia / tilanne on ainutkertainen (esim. ydinonnettomuus)
- **asia / tilanne ei ole itse päätetty, esimerkiksi esimies on määrännyt jonkun tehtävät (esimiehen määräämä matka)**
- asia / tilanne ei ole omassa hallinnassa
- **asia on uusi tai asiasta ei ole henkilökohtaista kokemusta (ensimmäinen matka kyseiseen maahan tai vähän kokemusta ylipäänsä matkustamisesta)**
- asia on psykologisesti pelottava
- asian hyödyt on vaikea havaita, tai hyödyt menevät jollekin toiselle
- riski on ihmisen eikä luonnon aiheuttama, esimerkiksi ydinonnettomuus vs. tulva
- asia on harvinainen mutta seurauksiltaan suuri (katastrofit)
- muut ryhmän / organisaation jäsenet ilmaisevat pitävänsä ko. asiaa riskinä
- **asia / tilanne on helppo kuvitella mielessä vaarallisena, esimerkiksi juuri tapahtunut lento-onnettomuus, joka on näytetty televisiossa (kohdemaassa tai lähistöllä tapahtunut yksittäinenkin vaaralliseksi koettu tapahtuma)**
- riskien arvioija kokee muista kun kyseisestä riskistä aiheutuvia negatiivisia tunteita, kuten ahdistusta, pelokkuutta tai depressiivisyyttä

Riskejä aliarvioidaan jos:

- tilanne / asia on ”normaali” ja toistuva (tupakointi, autolla ajaminen), asia ei ole enenkään ollut vaaraksi

- asia / tilanne on itse päätetty, esimerkiksi jotakin tehdään, koska asiasta ollaan kiinnostuneita, tai johonkin tehtävään on vapaaehtoisesti ilmoittauduttu (tyypillisesti opiskelijoiden ulkomaanjakso kuuluu tähän kategoriaan)
- riski on henkilökohtainen eikä muihin kohdistuva
- muut ryhmän / organisaation jäsenet eivät ilmaise pitävänsä asiaa riskinä
- riskin arvioija kokee riskin niin suurena, että turvautuu joihinkin psyykkisiin selviytymismekanismiin, esimerkiksi kieltää koko asian
- potentiaalinen palkinto on suuri
- riskin arvioija on elämyshakuinen persoonallisuus

(Pidgeon et al. 1992; ACSNI 1993; Geller 2001; Leikas 2005; Glendon et al. 2006, Flinkin ym. 2007, 223-224 mukaan.)

7.4.3 Henkilökohtaisen riskienarvioinnin jatkokäsittely

Kun opiskelijaa koskeva riskienarviointi on laadittu tulee siitä automaattisesti sähköposti-ilmoitus organisaation turvallisuuspäällikölle ja KV-palveluihin. Näiden vastuulla on arvioinnin jatkokäsittely. Jos arvioinnin perusteella on syytä käynnistää keskustelu mahdollisesta ulkomaanjakson epäämisestä, otetaan keskusteluun mukaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa opiskelija ja kyseisen koulutusalan koulutusjohtaja, joka tekee lopullisen päätöksen. Henkilökunnan osalta toimintamalli on muutoin sama, mutta päätöksen ulkomaanjakson epäämisestä tekee aina esimies.

7.5 Kehittämistoimenpiteet ennen ulkomaanjaksoa: ohjeet ja koulutus

Kuten aiemminkin on todettu, myös vastuiden näkökulmasta keskiössä ovat ennen matkaa tehtävät toimenpiteet, joiden kautta riittävä huolehtimisvelvoite voidaan tarvittaessa osoittaa täytetyksi. Näitä toimenpiteitä ovat ainakin erilaiset ennakkoon tehtävät selvitykset, ohjeet, vakuutusturva ja koulutukset. Myös yleinen globaalin turvallisuustilanteen tilannekuvan ylläpito ja siihen reagointi on osa tätä kokonaisuutta. Turvallisen ulkomaanjakson varmistaminen käytettävissä olevin keinoin voidaan siis katsoa sisältyvä korkeakoulun työturvallisuusvelvoitteisiin.

Henkilöriskienhallinta on osa organisaation henkilöstöpolitiikkaa. Keskeisin riskienhallintakeino ennen ulkomaanmatkaa on varmistaa, että organisaation matkustusohje tai -sääntö on ajan tasalla ja käsittää myös turvallisuuden osuuden. Tavanomaisia turvallisuuteen liittyviä matkustamisen linjauksia ovat muiden muassa seuraavat:

- Yrityksen tai organisaation avainhenkilöt eivät saa matkustaa yhtä aikaa samassa kuluneuvossa.
- Lentomatkustamisessa käytetään vain turvallisia lentoyhtiötä.
- Työmatkustajat varustetaan matkaturvapakkauksella, joka sisältää tietopaketin lisäksi murto- ja palovaroittimet ja muita välineitä. (Suominen 2003, 175-178.)

Niin verrokkiorganisaatioiden kuin myös Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun KV-palveluissa työskentelevät asiantuntijat nostivat vaihtoolähtöhaastattelut keskeiseksi prosessin vaiheeksi myös turvallisuuden näkökulmasta. Kaikille vaihtoon lähtijöille suoritettava strukturoitu haastattelu antaa mahdollisuuden arvioida opiskelijan suhtautumista myös henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Haastattelussa voidaan esimerkiksi checklist-mallin mukaan käydä läpi keskeisiä turvallisuushuomioita. Mikäli ulkomaanjakso kohdistuu riskimaaksi luokiteltavaan valtioon, tulee opiskelijaa muistuttaa henkilökohtaisen riskienarvionnin tekemisestä edellytyksenä hyväksytylle rahoituspäätökselle.

Opiskelijoita kannustetaan ottamaan yhteyttä KV-koordinaattoreihin matalalla kynnyksellä ulkomaanjakson aikana esiin tulleissa ongelmatilanteissa. Myös oppilaitokselta vaaditaan erityisesti riskimaiden vaihtokohteiden osalta aktiivista tilannekuvan seurantaa. Oppilaitoksella tulee olla mahdollisia kriisitilanteita varten käytössään työkalu, jonka kautta voidaan nopeasti saada tiedot kyseisessä kaupungissa tai alueella oleskelevista opiskelijoista ja henkilökunnasta. Oppilaitos voi toimia näissä tilanteissa viestinvälittäjänä eri tahojen välillä huomioiden tietosuojan ja tietojen luovuttamiseen liittyvät määräykset. Vastuita ja tiedonkulun prosessia esimerkkitapauksessa (opiskelijan vakava onnettomuus ulkomailla) on kuvattu liitteessä 1.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla toimivat Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO:n kriisiopas (2012) ohjeistaa korkeakouluja ottamaan ensi tilassa yhteyttä opiskelijoihinsa ja henkilökuntaansa jos heitä kohtaa ulkomailla laajasti vaikuttava kriisitilanne, kuten luonnonkatastrofi tai yhteiskunnalliseen levottomuuteen liittyvä tilanne. Alueella olevia tulee ohjeistaa ottamaan yhteyttä Suomen paikalliseen edustustoon, seuraamaan paikallisuutisia ja noudattamaan viranomaisten antamia ohjeita. Heitä tulisi myös kannustaa mahdollisuuksien mukaan pitämään lähiomaisensa informoituna, turhan huolen ja kyselyjen välttämiseksi. (CIMO, 2012, 28.)

7.5.1 Yleisen tilannekuvan ja ohjeistuksien päivittäminen

Ulkomaanjaksolta palaavien hiljaisen tiedon hyödyntämisessä on myös kehitettävää. Verrokkiorganisaatioissa, kuin ei myöskään Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa, ole määrämutoista toimintamallia ulkomaanjaksolta palaavien opiskelijoiden ja henkilökunnan turvallisuushavaintojen raportointiin. Opiskelijoita veloitetaan laatimaan raportti ulkomaanjaksos-

ta, mutta yhteisesti sovittua tapaa matkan aikana esiin tulleiden turvallisuuspuutteiden ja havaintojen käsittelyyn tulee edelleen kehittää. Työntekijöiden osalta raportointikäytännöt vaihtelevat merkittävästi matkan luonteesta ja tavoitteista riippuen. On mahdollista, että työntekijän matkasta ei vaadita minkäänlaista kirjallista raportointia, jolloin turvallisuuteenkin liittyvien havaintojen ilmoittaminen perustuu täysin työntekijän omaan aktiivisuuteen. Näkemykseni mukaan niin opiskelijoita kuin myös työntekijöitä tulisikin kannustaa raportoimaan myös ulkomaanjaksojen turvalisuushavainnoista matalalla kynnyksellä jo matkan aikana, käyttäen organisaation normaalia turvallisuushavaintojen ilmoittamiseen liittyvään toimintamallia ja mahdollista työkalua.

Ilmonen ym. (2016) muistuttaa, että henkilöstön hiljainen tieto on riskienhallinnalle merkittävä voimavara. Niin sanotut hiljaiset signaalit voivat olla pieniä, mutta usein toistuvia tapahatumia, joita ei välttämättä ole aina helppo yhdistää varsinaiseen syyhyn. Näitä hiljaisia signaaleja tulee oppia havaitsemaan myös arkipäiväisestä työnteosta ja niitä tulee aktiivisesti kerätä. (Ilmonen, 2016, 121.)

7.6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimuksen keskeinen tavoite oli toiminnan aito kehittäminen. Kirjallisuuskatsauksen jälkeen ongelmaa lähestyttiin syvällisemmin vertailuanalyysin kautta tutustumalla vastaavien organisaatioiden toimintaan. Vaikka kyseessä oli selkeästi case-tutkimus oli tutkimusprosessissa nähdäkseni myös toimintatutkimuksen piirteitä. Tutkimuksen kautta perustettu työryhmä kokoontui vuoden aikana ja toimintaa kehitettiin jo tutkimuksen aikana tiedon lisääntyessä.

Tutkimuksen kautta valikoidut kehittämistoimet ovat kaikki toteuttamiskelpoisia, mutta vaativat organisaatiossa tahtotilan turvallisuustason kehittämisestä. Turvallisuus vaatii tekoja ja tätä kautta myös työaika. Pääosin tässä tutkimuksessa käyttöön otettavaksi esitetyt kehittämistoimet ovat kuitenkin miltei sellaisenaan voimassa olevan työturvallisuuslainsäädännön kautta perusteltavissa.

Kuten teemahaastatteluissakin tuli useasti esille, ei ammattikorkeakoulun moraalista ja eettistä vastuuta voi ohittaa. On myös huomioitava, että moraalisen ja eettisen vastuun tunnistaminen ja tunnustaminen ovat osa organisaation maineriskien hallintaa. Lienee niin työnantajakuvan kuin myös opiskelijoille piirtyvän imagon kannalta tärkeää, että Xamk voi allekirjoittaa seuraavaan: Jos maailmalla meidän väelle sattuu jotain, me kannamme osaltamme vastuun.

7.7 Jatkotutkimustarpeet

Suomeen saapuvien ulkomaalaisten tutkinto- ja vaihto-opiskelijoihin liittyvien turvallisuusnäkökulmien käsittely vaatii jatkotutkimusta. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu on tunnistanut kansainvälisten opiskelijoiden lisääntyvän tukitarpeen myös muissa kuin suoraan opintoihin liittyvissä ongelma- ja kriisitilanteissa. Opiskelijoiden aktiivinen tuki kotoutumisessa on tärkeää ja palvelee myös oppilaitoksen intressejä yhteisöllisyyden kasvattajana ja opintojen edistymisen näkökulmasta.

Kansainvälisten opiskelijoiden erilaisissa kriisitilanteissa on huomattava, että oppilaitoksen KV-yksikköjen henkilöstö on usein opiskelijalle luontaisin ja ensimmäinen taho, jonka kanssa ottaa ongelmat puheeksi. Selvitettäväksi jää edelleen myös se, miten korkeakoulun muu hyvinvointiorganisaatio ja tukiverkosto saadaan mahdollisimman tehokkaasti ja aikaisessa vaiheessa mukaan näiden esiin tulleiden haasteiden ratkaisuun?

Näkisin myös, että laajempaa ja syvällisempää tarkastelua Työturvallisuuslain (2002/738, 8§) yleisen huolehtimisvelvoitteen soveltamisesta matkustusturvallisuuteen tulisi tehdä. Esimerkiksi kollegaverkoston keskuudessa kokonaisuudesta ei voida katsoa vallitsevan selkeää konsensusta.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

- Berg, K-E. 1993. Yrityksen riskienhallinta. Jyväskylä: Suomen vakuutusalan koulutus ja kustannus Oy.
- Cohen, L., Manion, L. 1998. Research methods in education. London: Routledge.
- Eskola, J., Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Hellsten, K. 2009. Ulkomaantyö. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.-16.painos. Helsinki: Tammi.
- Huhtala, J. 2002. Ulkomaan matkailijan turvaohjeet. Helsinki: Oy Hotsec Ltd.
- Ilmonen, I., Kallio, J., Koskinen, J., Rajamäki, M. 2016. Johda Riskejä. Käytännön opas yrityksen riskienhallintaan. Turenki: Finanssi ja vakuutuskustannus Oy FINVA.
- Kananen, J. 2013. Case-tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja.
- Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja.
- Kerko P. 2001. Turvallisuusjohtaminen. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Kovalainen, N. 2011. Kulttuurien välinen vuorovaikutus korkeakoulutuksen areenalla. Teoksessa P.Pitkänen (toim.) Kulttuurien kohtaamisia arjessa. Tampere: Vastapaino.
- Kuula, A. 1999. Toimintatutkimus. Kenttätyötä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Leppänen, J. 2006. Yritysturvallisuuskäytännössä. Turvallisuusjohtamisen portfolio. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.
- Metsämuuronen, J. 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: International Methelp Ky.
- Miettinen, J. E. 2002. Yritysturvallisuuden käsikirja. Jyväskylä: Kauppakaari. Talentum Media Oy.
- Paasonen J. (toim.) 2012. Oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Rauramo P. (toim.) 2017. Turvallisesti työmatkalla ulkomailla. Työturvallisuuskeskus.
- Reiman, T. & Oedewald, P. 2008. Turvallisuuskriittiset organisaatiot. Onnettomuudet, kulttuuri ja johtaminen. Helsinki: Edita.
- SFS-ISO 31000. 2011. Riskienhallinta. Periaatteet ja ohjeet. 52 s.
- Suominen, A. 2003. Riskienhallinta. Helsinki: WSOY.

Sähköiset lähteet

Ammattikorkeakoululaki (932/2014). Viitattu 1.2.2018.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>

Elinkeinoelämän keskusliitto. 2018. Yritysturvallisuuden osa-alueet: henkilöturvallisuus. Viitattu 20.3.2018.
<https://ek.fi/mita-tee/tyoelama/yritysturvallisuus/henkilostoturvallisuus/>

Hénard F., Diamond L., Roseveare D. 2012. Approaches to Internationalisation and Their Implications for Strategic Management and Institutional Practice. A Guide for Higher Education Institutions. OECD. Viitattu 1.3.2018.
<http://www.oecd.org/education/imhe/Approaches%20to%20internationalisation%20-%20final%20-%20web.pdf>

Jibeen, T., Asad Khan, M. 2015. Internationalization of Higher Education: Potential Benefits and Costs. *International Journal of Evaluation and Research in Education*. December 2015, 196-199. Viitattu 1.3.2018.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1091722.pdf>

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. 2017. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun avainluvut. Viitattu 20.6.2017.
<https://www.xamk.fi/xamk/xamkin-avainluvut/>

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. 2017. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun strategia vuosille 2018-2030. Viitattu 20.2.2018.
<https://www.xamk.fi/xamk/strategia/>

Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO. 2012. Kriisitilanteet kansainvälisessä liikkuvuudessa - opas korkeakouluille. Viitattu 25.3.2018.
http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/24695_Kriisiopas_web.pdf

Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO. 2015. Teemana ulkomaalaiset tutkinto-opiskelijat suomalaisissa korkeakouluissa: Mitä tiedämme tilastojen ja tutkimusten perusteella. Viitattu 12.10.2017.
http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/78226_Teemana_ulkomaalaiset_tutkinto-opiskelijat_paivitetty12_2015.pdf

Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO. 2016. Korkeakouluopiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus Suomessa 2015: Ulkomaanjaksot. Viitattu 12.10.2017.
http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/110951_Tietoa_ja_tilastoja_4_2016.pdf

Laurea-ammattikorkeakoulu. 2010. Korkeakoulun turvallisuuskäsikirja - vakavien henkilörikien hallinta. Viitattu 25.3.2018.
<https://www.laurea.fi/dokumentit/Documents/C14.pdf>

Lunetta, P. (2010). Injury deaths among Finnish residents travelling abroad. *International Journal of Injury Control and Safety Promotion*, 17(3), pp. 161-168. Viitattu 12.2.2018.
<http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.xamk.fi:2048/ehost/detail/detail?vid=0&sid=c32161fb-4966-4d57-966a-7709fb40d7c8%40sessionmgr4010&bdata=JnNpdGU9ZWZwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=52700420&db=afh>

Työturvallisuuslaki (738/2002). Viitattu 15.2.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>

Julkaisemattomat lähteet

Peltonen, J. 2017. Globaalin matkustamisen turvallisuus [esitelmä]. Out of Office-matkustusturvallisuusseminaari 27.10.2017. Espoo

Kuviot

Kuvio 1: Suomen korkeakoulujen opiskelijaliikkuvuus Suomesta 2006-2015.	8
Kuvio 2: Kampukset ja opiskelijoiden jakautuminen.....	12
Kuvio 3: Opettaja- ja henkilöstöliikkuvuus (vrk), Xamk.	14
Kuvio 4: Ongelman määrittelyvaiheet case-tutkimuksessa ja suhde toiminta- ja kehittämistutkimukseen.	20

Taulukot

Taulukko 1: Kirjallisuus ja keskeiset löydökset	23
Taulukko 2: Teemahaastattelujen keskeiset löydökset.....	36

Liitteet

LIITE 1: KV-riskienarviointilomake	55
LIITE 2: Opiskelijan vakava onnettomuus ulkomailla	60

KV-riskiarviointi

1. Yhteystiedot

Etinimi *	<input type="text" value="Jussi"/>
Sukunimi *	<input type="text" value="Jokivaara"/>
Sähköposti *	<input type="text" value="jussi.jokivaara@xamk.fi"/>
Puhelin *	<input type="text" value="0447028809"/>
Tutkinto (opiskelijat)	<input type="text"/>
Yksikkö (henkilökunta)	<input type="text" value="Hallinto- ja laatupalvelut"/>
Paikkakunta *	<input type="text" value="Kouvola"/>

2. Kotimaassa tarvittaessa kontaktoitava omainen / yhteyshenkilö: *

Nimi:

Puhelin:

Sähköposti:

3. Kohdema: *

4. Matkan ajankohta: *

Alku: Loppu:

5. Ulkoministeriön matkustustiedote kohtemaan osalta tällä hetkellä: *

Poimi tähän keskeiset asiat matkustustiedotteesta, älä kopio koko tiedotetta.

[Matkustustiedotteet löytyvät täältä](#)

Rauhallisesta tilanteesta ja mittavista turvatoimista huolimatta terrori-iskujen uhka Saudi-Arabiassa on olemassa. Maassa toimii edelleen terrori-iskuja valmistelevia henkilöitä ja ryhmiä, vaikkakin kokonaisuutena turvallisuustilanteen arvioidaan olevan hyvin viranomaisten hallinnassa.

6. Onko kohtemaa vakuutusyhtiön riskimaalistalla? *

Huom. Tässä yhteydessä ei huomioida sivustolla annettuja aluetarkennuksia. Vastaa kyllä, jos maa on kyseisellä listalla.

Riskimaalista

Kyllä

Ei

7. Yhteistyökumppanin (partnerioppilaitos tai muu) tiedot maan ja kohteen turvallisuustilanteesta: KOSKEE VAIN RISKIMAA-LISTALLA OLEVIA KOHTEITA!

Paikallisella toimijalla on ajantasaisin ja paras tieto kohteen todellisesta turvallisuustilanteesta. Partnerioppilaitoksen yhteystietoja saat tarvittaessa KV-palveluista.

8. Tiedossa olevat tai suunnitellut matkakohteet kohdemaassa ulkomaanjakson aikana:

9. Matkustusilmoitus *

Muista tehdä matkustusilmoitus ennen matkalle lähtöä!
[Voit tehdä matkustusilmoituksen täällä](#)

Tehty

Teen myöhemmin

10. Vaarojen tunnistaminen: *

Käytä arvioinnissa apuna Ulkoministeriön turvallisuustiedotteen lisäksi myös muita lähteitä!

	Ei vaaraa	Aiheuttaa vaaraa	Ei tietoa / vaaran aiheutuminen epätodennäköistä
Liikenne	☐	☐	☐
Majoitus	☐	☐	☐
Tarttuvat taudit	☐	☐	☐
Terveystietojärjestelmä	☐	☐	☐
Sää ja luonnonolot	☐	☐	☐
Rikollisuus	☐	☐	☐
Terrorismi	☐	☐	☐
Huumeet ja päihteet	☐	☐	☐

Yleisötapahtumat	jñ	jñ	jñ
Kulttuuri (esim. sukupuoliroolit)	jñ	jñ	jñ
Uskonto	jñ	jñ	jñ
Muu	jñ	jñ	jñ

11. Riskin todennäköisyyden ja seurausten arviointi:

Olet nyt saanut kokonaiskuvan matkustuskohteen turvallisuustilanteesta käyttäen erilaisia lähteitä.

Merkitse Sinun arvioksi mukainen riskiluku arvioitavien kokonaisuuksien perään perustuen tämän hetken tietämukseesi.

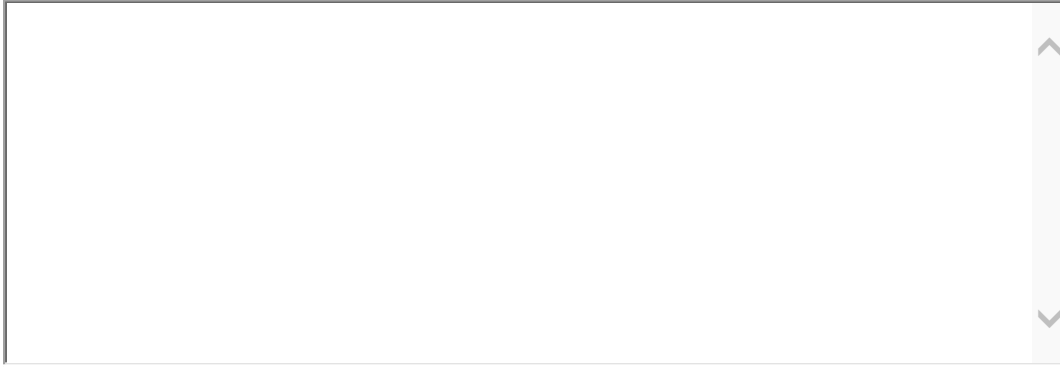
Arvio ensin seurausten vakavuutta ja sen jälkeen todennäköisyyttä.

Todennäköisyys	Seuraukset		
	Vähäiset	Haitalliset	Vakavat
Epätodennäköinen	1. Merkityksetön riski	2. Vähäinen riski	3. Kohtalainen riski
Mahdollinen	2. Vähäinen riski	3. Kohtalainen riski	4. Merkittävä riski
Todennäköinen	3. Kohtalainen riski	4. Merkittävä riski	5. Sietämätön riski

	1	2	3	4	5
Liikenneonnettomuus	jñ	jñ	jñ	jñ	jñ
Majoitukseen liittyvät riskit	jñ	jñ	jñ	jñ	jñ
Tarttuvat taudit	jñ	jñ	jñ	jñ	jñ
Terveystieteiden järjestelmään liittyvät riskit	jñ	jñ	jñ	jñ	jñ
Sää ja luonnonolot	jñ	jñ	jñ	jñ	jñ
Rikollisuus	jñ	jñ	jñ	jñ	jñ
Terrorismi	jñ	jñ	jñ	jñ	jñ
Huumeet ja päihteet	jñ	jñ	jñ	jñ	jñ
Yleisötapahtumiin liittyvät riskit	jñ	jñ	jñ	jñ	jñ
Kulttuuri (esim. uskontoon tai sukupuolirooleihin liittyvät riskit)	jñ	jñ	jñ	jñ	jñ

12. Riskien hallintakeinot:

Tee itsellesi riskienhallintasuunnitelma arvioinnissa korkeamman riskiluokan saaneille uhkille. Kirjaa hallintakeinot, joilla voit parantaa omaa turvallisuuttasi.

Muokattu: Jokivaara, Jussi 5.3.2018 14:58.

Ei hyväksytty.

Yksilöllinen tunniste: PRO-3377-432-fi

